

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งการเสนอเป็น 6 ส่วน ซึ่งประกอบด้วย

1. คุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา
2. คุณภาพการศึกษาระดับชาติ (National Test)
3. มาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. การยกระดับคุณภาพการศึกษา
5. แนวคิดและหลักในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
6. ปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็ก
7. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. คุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

1.1 ความหมายของคุณภาพการศึกษา

สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์ (2541 :27)ให้ความหมาย คุณภาพการศึกษาว่า หมายถึงการที่ ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะต่าง ๆ ครบถ้วนตามความคาดหวังของหลักสูตร

สำนักงานศึกษากรุงเทพมหานคร (2543 :9) ให้ความหมาย คุณภาพการศึกษาว่า หมายถึงคุณสมบัติ คุณลักษณะ สภาพที่พึงประสงค์ของผู้เรียน กระบวนการจัดการศึกษาของ โรงเรียนซึ่งแสดงความสามารถในการตอบสนองความต้องการ ความจำเป็นสำหรับผู้เรียน สังคม ในปัจจุบัน และอนาคต โดยได้มาตรฐานตามที่กำหนด

สนอง เครือมาก (2537: ภาคผนวก 1) ให้ความหมาย คุณภาพการศึกษา หมายถึง คุณภาพของนักเรียนในระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ระดับก่อนประถมศึกษา คุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย
 - 1.1 นักเรียนมีการพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา
 - 1.2 นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และมีความพร้อม

2. ระดับประถมศึกษา คุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย

2.1 นักเรียนมีลักษณะที่พึงประสงค์ดังนี้

- 2.1.1 ความเป็นพลเมืองดีในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย
- 2.1.2 ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
- 2.1.3 ความมีวินัย ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัดอดทน และความรับผิดชอบ
- 2.1.4 ความสามารถในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข
- 2.1.5 การรู้จักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2.1.6 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติ
- 2.1.7 การมีกิจนิสัยที่ดีในการทำงาน
- 2.1.8 การดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ที่ดีของชาติ

2.2 นักเรียนมีสุขนิสัยที่ดี สุขภาพอนามัยแข็งแรง และสุขภาพจิตดี

อุทุมพร จามรมาน (2544 : 39) ให้ความหมายคุณภาพการศึกษาว่า หมายถึงผล การบริหารจัดการของสถานศึกษาที่ก่อให้เกิดระบบ กลไกการดำเนินงาน เพื่อให้ได้ผลผลิตตาม ภารกิจของสถาบันการศึกษา มีคุณภาพตามระดับมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งรวมถึงการจัด สภาพแวดล้อม การบริหารกลุ่มบุคคลและการจัดการด้านการเงินด้วย

ดังนั้น คุณภาพการศึกษาจึงหมายถึง ผลการบริหารจัดการของสถานศึกษา ที่ผลิตผู้สำเร็จการศึกษาที่มีคุณลักษณะได้มาตรฐานตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร หรือตาม ที่มาตรฐานกำหนด

1.2 คุณภาพการศึกษาระดับโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : คำนำ - 3) กล่าวว่า ใน พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งมีการประกันคุณภาพภายใน และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหาร ที่ต้องดำเนินการ อย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาคุณภาพให้เป็นที่ไปตามมาตรฐาน

หมวด 6 มาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัด และสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกัน คุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ บริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อ หน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนา คุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก

สารบัญญัติดังกล่าว เป็นสิ่งที่สถานศึกษาทุกแห่งจะต้องนำไปปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเจตนารมณ์ในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา ซึ่งจะเป็นการสร้างเชื่อมั่นแก่พ่อแม่ และประชาชน ว่าลูกหลานจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543. หน้า 12) ได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาไว้ 6 ขั้นตอน ได้แก่

1. การจัดทำธรรมนูญโรงเรียน/แผนพัฒนาฯ
2. การจัดทำแผนปฏิบัติการ
3. การนำแผนไปใช้
4. การประเมินตนเอง
5. การสรุปผลการดำเนินการ
6. การรายงานชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545. หน้า13) ได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการเตรียมการ
 - 1) เตรียมความพร้อมของบุคลากร
 - 2) แต่งตั้งกรรมการที่รับผิดชอบ
2. ขั้นการดำเนินงาน
 - 1) วางแผนปฏิบัติงาน (Plan)
 - 2) ดำเนินการตามแผน (Do)
 - 3) ตรวจสอบการประเมินผล (Check)
 - 4) นำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน (Action)
3. ขั้นการรายงานจัดทำรายงานประเมินตนเองหรือรายงานประจำปี

สำหรับกระทรวงศึกษาธิการนั้น ได้ออกประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องระบบหลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และปฐมวัยในปี พ.ศ.2544 เพื่อให้สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน (กรมวิชาการ, 2545. หน้า50) และกำหนดขั้นตอนการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาไว้ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2545. หน้า 24 - 25)

1. การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
2. การพัฒนามาตรฐานการศึกษา

3. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
4. การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
6. การประเมินคุณภาพการศึกษา
7. การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
8. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

ทั้งนี้กรมวิชาการ (2545. หน้า 30 - 46) ได้เสนอวิธีการดำเนินการจัดระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ดังต่อไปนี้

1. สร้างบุคลากรทั้งสถานศึกษาให้เป็นผู้รู้เข้าใจ และสามารถปฏิบัติงานตามระบบคุณภาพได้ เพราะคุณภาพการศึกษาเป็นเรื่องของทุกคนที่อยู่ในกระบวนการจัดการ ซึ่งต้องทำอย่างเป็นระบบและต้องปฏิบัติโดยทุกฝ่ายทั่วทั้งสถานศึกษา บุคลากรทุกคนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ จึงจำเป็นต้องอบรมให้ความรู้ ในเรื่องของการดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตลอดจนถึงการสร้างจิตสำนึกเพื่อสร้างวัฒนธรรมการทำงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ
2. ปรับปรุงวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาหรือกำหนดใหม่ วิสัยทัศน์เป็นสภาพที่พึงปรารถนาในอนาคตที่สถานศึกษา และผู้เกี่ยวข้องกำหนดขึ้นเพื่อเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสิ่งที่คาดหวังไว้ให้สำเร็จ การมีวิสัยทัศน์ทำให้สถานศึกษามีความเป็นเอกภาพ เพราะเป็นแกนสำหรับวิธีการดำเนินงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน
3. การจัดทำข้อมูลสารสนเทศคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เป็นระบบการจัดการข้อมูลคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ที่สามารถใช้เป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจวางแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา ทั้งในระดับห้องเรียน เป็นรายบุคคล ระดับชั้น / กลุ่มวิชา และระดับสถานศึกษา ซึ่งแสดงคุณภาพโดยรวมของสถานศึกษา
4. พัฒนามาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษา การประกันคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องสร้างความมั่นใจให้กับสังคมว่า สถานศึกษามีศักยภาพในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุผลสำเร็จตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสถานศึกษาจะต้องจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น และมาตรฐานการเรียนรู้รายปี / รายภาค
5. จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา สถานศึกษาจะต้องจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพระยะยาว และแผนพัฒนาประจำปีที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ภารกิจของสถานศึกษา โดยใช้ข้อมูลสารสนเทศปัจจุบันมาวิเคราะห์หาจุดเด่น จุดที่ต้องปรับปรุง รวมทั้งศักยภาพของสถานศึกษาและความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชน เพื่อกำหนดเป็นเป้าหมาย

การพัฒนาที่ชัดเจน และระบุวิธีการดำเนินงานพัฒนาที่มีประสิทธิภาพที่มั่นใจว่าจะบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

6. การจั้ดระบบบริหารจัดการคุณภาพสถานศึกษา เป็นการจั้ดระบบบริหารจัดการทรัพยากรและการปฏิบัติงานแบบพื้นฐานของแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเน้นการร่วมตัดสินใจของทุกฝ่าย ทั้งครูผู้สอน ผู้บริหารและชุมชน โดยคณะกรรมการสถานศึกษาและอาจะมี การแต่งตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา คณะบุคคลที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบทบทวนและรายงานคุณภาพการศึกษา การบริหารจัดการคุณภาพสถานศึกษา ต้องมุ่งให้บุคลากรทุกคนตระหนักและรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่และภารกิจของตนที่ต้องดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามแผนที่กำหนดไว้ โดยมีการติดตามช่วยเหลือการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

7. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพสถานศึกษา ประกอบด้วยกิจกรรม 2 กิจกรรม คือ
1) การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาเป็นการตรวจสอบและทบทวนประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีการกำหนดแผนกรอบการตรวจสอบและทบทวน และคณะบุคคลเพื่อรับผิดชอบ นอกเหนือจากที่ผู้ปฏิบัติงานประเมินเพื่อปรับปรุงผลงานของตนเอง 2) การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา โดยเขตพื้นที่การศึกษาและผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดำเนินการโดยคณะกรรมการจากภายนอก ซึ่งประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ผู้แทนสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

8. คุณภาพการศึกษาระดับชาติ เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ โดยใช้แบบทดสอบมาตรฐาน และสำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จะมีการประเมินด้วยแบบทดสอบความถนัดทางการเรียน หรือ SAT ซึ่งดำเนินการโดยหน่วยงานส่วนกลางร่วมมือกับหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานระดับเขตพื้นที่การศึกษา

9. การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี สถานศึกษาต้องแสดงความรับผิดชอบต่อในการจัดการศึกษาต่อบิดา มารดา ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยรายงานให้ทราบผลการปฏิบัติงานทุกสิ้นปีการศึกษาในรอบปีอย่างรอบด้าน

10. การกำกับ ติดตาม ประเมินและนุ้ดงระบบการประกันคุณภาพ เป็นกลไกส่วนหนึ่งของระบบที่จะให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อส่งเสริมการพัฒนาและประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงานของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อให้งานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่อง และต่อมาใน พ.ศ.2546 กระทรวงศึกษาได้ออกกฎกระทรวง ว่าด้วยระบบหลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา ลงนามโดย

นายปองพล อติเรกสาร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ณ วันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ.2546 ได้กล่าวถึง ระบบหลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาการศึกษาไว้ใน หมวด 1 ข้อ 2 หมวด 2 ข้อ 3-15 (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) มปป, หน้า 9-10) ดังนี้

2.1 ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา (หมวด 1 ข้อ 2)

2.1.1 ให้สถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจแก่ผู้เกี่ยวข้องว่าผู้เรียนทุกคนจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพจากสถานศึกษา เพื่อการพัฒนาความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเต็มศักยภาพ

2.1.2 ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

2.1.3 ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ประกอบด้วย

- 1) การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
- 2) การพัฒนามาตรฐานการศึกษา
- 3) การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 4) การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 5) การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
- 6) การประเมินคุณภาพการศึกษา
- 7) การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
- 8) การผดุงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

2.1.4 การดำเนินการดังกล่าว ให้สถานศึกษายึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการสนับสนุนและกำกับดูแลของหน่วยงานต้นสังกัด

2.2 หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา (หมวด 2 ข้อ 3-15)

2.2.1 ให้สถานศึกษาจัดโครงสร้างการบริหารที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

2.2.2 ให้สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาโดยให้มีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้

1) กำหนดแนวทางและวิธีการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา
ภายในสถานศึกษา

2) กำกับ ติดตามและให้ความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการ
ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

3) เสนอสถานศึกษาแต่งตั้งคณะบุคคลทำหน้าที่ตรวจสอบ ทบทวนและ
รายงานคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

2.2.3 ให้สถานศึกษาจัดระบบสารสนเทศที่มีข้อมูลอย่างเพียงพอต่อการ
ดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

2.2.4 ให้สถานศึกษากำหนดมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษาที่ครอบคลุม
สาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียน สถานศึกษา
ท้องถิ่นและสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2.5 ให้สถานศึกษาจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดย
คำนึงถึงหลักและครอบคลุมในเรื่องต่อไปนี้

1) เป็นแผนยุทธศาสตร์ที่ใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาความ
จำเป็นอย่างเป็นระบบและมีแผนปฏิบัติการประจำปีรองรับ

2) กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายและสภาพความสำเร็จของการ
พัฒนาไว้อย่างต่อเนื่อง ชัดเจนและเป็นรูปธรรม

3) กำหนดวิธีการดำเนินงานที่มีหลักวิชาหรือผลการวิจัยหรือข้อมูลเชิง
ประจักษ์ที่อ้างอิงได้ให้ครอบคลุมการพัฒนาด้านการจัดประสบการณ์เรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การ
ส่งเสริมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การพัฒนาบุคลากรและการบริหารจัดการเพื่อนำไปสู่
เป้าหมายที่กำหนดไว้

4) กำหนดแหล่งวิทยากรภายนอกที่ให้การสนับสนุนทางวิชาการ

5) กำหนดบทบาทหน้าที่ให้บุคลากรของสถานศึกษาทุกคน รวมทั้ง
ผู้เรียนรับผิดชอบและดำเนินงานตามที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

6) กำหนดบทบาทหน้าที่และแนวทางให้บิดา มารดา ผู้ปกครองและ
บุคลากรในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ

7) กำหนดการใช้งบประมาณและทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.6 ให้สถานศึกษาดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษารวมทั้งมีการกำกับติดตามการดำเนินงานให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

2.2.7 ให้คณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาที่สถานศึกษาแต่งตั้งขึ้น ดำเนินการตรวจสอบ ทบทวน และรายงานการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาโดยใช้วิธีการที่หลากหลายและเหมาะสม ดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อนำผลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2.2.8 ให้สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนทุกคนในทุกระดับช่วงชั้นที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดได้รับการประเมินผลสัมฤทธิ์ในวิชาแกนหลักและคุณลักษณะที่สำคัญด้วยกระบวนการและวิธีการที่ได้มาตรฐาน

2.2.9 ให้สถานศึกษาจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี โดยระบุความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา พร้อมหลักฐานข้อมูลและผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน

2.2.10 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ส่งเสริม สนับสนุนและร่วมดำเนินงานตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ดังนี้

- 1) จัดระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ
- 2) จัดให้มีการกำหนดสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ในวิชาแกนหลักของสถานศึกษาร่วมกันเป็นรายปีหรือเป็นรายภาค
- 3) จัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ในวิชาแกนหลักและคุณลักษณะที่สำคัญด้วยกระบวนการ และวิธีการที่ได้มาตรฐาน

2.2.11 ให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดำเนินการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพสถานศึกษาอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุก 3 ปี และรายงานผลให้สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด

2.2.12 ให้หน่วยงานต้นสังกัดศึกษาวิเคราะห์วิจัยและเผยแพร่นวัตกรรมเกี่ยวกับรูปแบบ และเทคนิควิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งกำกับสนับสนุน ส่งเสริม ติดตาม ประเมินผลและผดุงประสิทธิภาพของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

ดังนั้น โรงเรียนที่มีคุณภาพการศึกษา ก็คือโรงเรียนที่ผ่านการประเมินภายในและภายนอก
มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. คุณภาพการศึกษาระดับชาติ (National Test)

1. เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และมีการปฏิรูป
การศึกษาที่ติดตามมาได้ก่อให้เกิดปัจจัยและการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการ
ทางการศึกษา การเรียนการสอนการวัดและประเมินผลทางการศึกษา กล่าวคือ การกำหนดให้
กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษาทั้งทางด้านวิชาการ
งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา
โดยตรง (มาตรา 39) กระทรวงศึกษาธิการยังมีภาระหน้าที่ และความรับผิดชอบในการควบคุมและ
พัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาโดยกระบวนการประกันคุณภาพภายใน (มาตรา 47 และ
48) และโดยการติดตามตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษา (มาตรา 31) เพื่อคงไว้ซึ่งความ
เป็นเอกภาพในเชิงนโยบาย หรือมาตรฐานการศึกษาของชาติแต่ขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดความ
หลากหลายในทางปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่ความเป็นธรรม ความเท่าเทียมกันของโอกาสทางการศึกษา
และเสริมสร้างความสอดคล้องระหว่างการศึกษาต่อสภาพชีวิต สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม
ของแต่ละท้องถิ่น

2. การประเมินผลสัมฤทธิ์ระดับชาติของประเทศไทย สำหรับประเทศไทย การประเมิน
คุณภาพระดับชาติ ได้นำเอารูปแบบของต่างประเทศหลายๆ ประเทศมาพิจารณา แล้วเลือกเอา
เฉพาะข้อที่ดีนำมาผสมผสานให้เหมาะสม สำหรับประเทศไทยมาใช้คือ วิธี National Test ซึ่งมี
ลักษณะและแนวทางดำเนินการ ดังนี้ เป็นการประเมินตามระดับช่วงชั้นที่หลักสูตรกำหนด คือ
ประถมศึกษาปีที่ 3 ประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 1)เป็นการประเมินที่
ให้ผู้เรียนทุกคนในปีที่กำหนดได้รับโอกาสเข้าสอบ 2)เป็นการประเมินเฉพาะวิชา หรือ สมรรถภาพ
ที่จำเป็นและมีความสำคัญตามระดับชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ภาษาไทย คณิตศาสตร์และ
วิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาอังกฤษ ชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษและสังคมศึกษา
มัธยมศึกษาปีที่ 6 วิชาแกนตามหลักสูตร โดยมีทั้งวิชารวม วิชาเลือก และวิชาความถนัดทางการ
เรียน (Scholastic Aptitude Test) 3)เป็นการประเมินที่ใช้เครื่องมือทั้งแบบ High-Quality
Multiple Choices แบบเขียนตอบและแบบ Performance

ผลการประเมินสามารถเป็นเครื่องบ่งชี้คุณภาพการศึกษาระดับชาติ ระดับภูมิภาค ระดับสถานศึกษา และระดับผู้เรียนเป็นรายบุคคลอย่างสมเหตุสมผล การประเมินแบบ National Test นี้เป็นการประเมินตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 31 ประเมิน เพื่อรักษาความมีเอกภาพด้านนโยบาย ตามนโยบายของรัฐบาล และเป็นการประเมินที่สนับสนุนหลักการจัดการศึกษา

3. วิธีดำเนินงานประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ กระทรวงศึกษาธิการ มอบหมายให้กรมวิชาการในฐานะกรรมการ และเลขานุการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ ดำเนินการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษาที่ได้รับการประเมิน ทั้งในและนอกกระทรวงศึกษาธิการคณะกรรมการดำเนินงานระดับจังหวัดหรือเขตพื้นที่การศึกษาในส่วนภูมิภาค และคณะกรรมการดำเนินงานในส่วนกลาง (กรุงเทพมหานคร) ประสานงานและร่วมมือในการจัดการให้การดำเนินการประเมินเป็นไปอย่างมีมาตรฐานเดียวกันทั้งประเทศมีขั้นตอนดังนี้

- 1) ค้นคว้าหาแนวทางกำหนดรูปแบบและขอบเขตของการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ ทั้งในและต่างประเทศ และบริบทของการปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 เพื่อนำเสนอต่อคณะกรรมการอำนวยการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ
- 2) จัดประชุมคณะกรรมการอำนวยการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ เพื่อสรุปเป็นนโยบายการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ
- 3) ดำเนินการสร้างเครื่องมือวัดตามหลักวิชาการ เพื่อให้เป็นเครื่องมือที่มีมาตรฐานและจัดพิมพ์พร้อมเอกสารประกอบการประเมิน
- 4) จัดประชุมชี้แจง คณะกรรมการดำเนินงานระดับจังหวัด เขตพื้นที่การศึกษา และส่วนกลาง เพื่อมอบนโยบายและแนวทางการประเมินให้การประเมินคุณภาพ และมีมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ
- 5) ส่งเครื่องมือวัดและเอกสารประกอบการประเมินให้กับจังหวัด และส่วนกลาง เพื่อดำเนินการประเมินในวันที่กำหนดพร้อมกันทั่วประเทศ
- 6) กำกับ ติดตามการประเมินเพื่อรับทราบปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประเมินเพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาระบบการประเมินต่อไป
- 7) รวบรวมกระดาษคำตอบดำเนินการตรวจข้อสอบ แบบเขียนตอบ ประมวลผลข้อมูลเพื่อรายงานผลการประเมิน

8) รายงานผลการประเมินเป็นรายบุคคล สถานศึกษา จังหวัด เขตพื้นที่ การศึกษาและภาพรวมระดับประเทศ

การสอบวัดความรู้พื้นฐาน O-NET

1. การสอบวัดความรู้พื้นฐาน O-Net (Ordinary National Education Test) คือ การทดสอบระดับชาติสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 6 ทุกสาระ (8 กลุ่มสาระ) การทดสอบดังกล่าว เป็นการทดสอบความรู้รอบออด ปลายช่วงชั้น

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) หรือ สทศ. มีบทบาทหน้าที่ในการจัดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้กับนักเรียนทุกคนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอุดมศึกษาและด้านอาชีวศึกษา เพื่อเป็นตัวชี้กลับไปให้สถานศึกษาปรับปรุงการเรียนการสอน ในปี พ.ศ. 2549 และพ.ศ. 2550 สถาบันทดสอบฯ จัดสอบให้เฉพาะนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 ใน 5 กลุ่มสาระคือ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และภาษาอังกฤษ ต่อมา ในปี พ.ศ. 2551 จะจัดสอบให้กับนักเรียนให้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ใน 8 กลุ่มสาระและ ประถมศึกษาปีที่ 6 ใน 3 กลุ่มสาระและในปีต่อไป จะขยายการจัดสอบให้ครบทุกปลายช่วงชั้น (ประถมศึกษาปีที่ 3 ประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 6) ทุกกลุ่มสาระและ ขยายไปยังระดับอุดมศึกษาและด้านอาชีวศึกษา

2. การนำผลคะแนน O-net ไปใช้ในการพัฒนาครูและนักเรียน

ขั้นตอนในการนำผลคะแนน O-net ไปใช้ในการพัฒนาครูและนักเรียนนั้นได้แบ่งขั้นตอน ออกเป็นทั้งหมด 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ต้นเดือนพฤษภาคม ผู้อำนวยการโรงเรียนเรียกประชุมครูและนำคะแนน O-net ที่ ได้รับจากสถาบันทดสอบฯ มาถ่ายสำเนาแจกครูที่รับผิดชอบในการสอนกลุ่มสาระนั้น หรือระดับชั้น นั้น เพื่อทำความเข้าใจกับตัวเลขและค่าสถิติ และร่วมกันปรับโครงสร้างเวลาของชั่วโมงที่ในกลุ่ม สาระและช่วงชั้น โดยเน้นว่ากลุ่มสาระที่ได้คะแนนต่ำอาจเพิ่มเวลาให้ แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ในหลักการ ของการเน้นของโรงเรียน เช่น โรงเรียนที่เน้นคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ก็ยังคงต้องให้ชั่วโมง มากกว่ากลุ่มสาระที่ไม่เน้นการปรับโครงสร้างเวลาต้องอยู่ในกรอบชั่วโมงรวมที่หลักสูตร สถานศึกษากำหนด

ขั้นที่ 2 ผู้อำนวยการโรงเรียนให้หัวหน้าหมวด /หัวหน้ากลุ่มจัดประชุมกับครูผู้สอนเพื่อนำ คะแนน O-net มาปรับปรุงให้ตรงจุดในประเด็นต่อไปนี้คือ

- 1) แผนการสอนทั้งปี (40 สัปดาห์)
- 2) แผนการสอนรายครั้ง
- 3) สื่อการสอน
- 4) วิธีวัดผลของครู
- 5) วิธีประเมินผลของครู
- 6) การทำวิจัยในชั้นเรียนเฉพาะกลุ่มนักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือหรือเสริม
- 7) คำแนะนำ แนวแนวของครู ให้กับนักเรียนบางคน บางเรื่อง
- 8) การพัฒนาครูในเรื่องความรู้ในเนื้อหาและครูศึกษา

ขั้นที่ 3 ให้ครูที่รับผิดชอบบรูสิ่งๆที่ตนคิดว่าจะปรับปรุงเสนอหัวหน้าหมวด/กลุ่ม เพื่อให้ทางโรงเรียนช่วยเหลือพิจารณา โดยเขียนแผนการทำงานพร้อมระยะเวลาที่คาดว่าจะทำเสร็จได้จริง

ขั้นที่ 4 ผู้อำนวยการโรงเรียนและหัวหน้าหมวด/กลุ่ม พิจารณาแผนที่ครูเสนอพร้อมคำแนะนำ

ขั้นที่ 5 เมื่อครบเวลาตามแผน ผู้อำนวยการโรงเรียนและหัวหน้าหมวด/กลุ่ม รวบรวมข้อมูลของผลงานที่ทำตลอดจนคะแนนสอบของนักเรียน ซึ่งน่าจะพิสูจน์ว่าครูได้มีการแก้ไขที่ตรงจุดกับนักเรียนบางคน บางเรื่องมากน้อยเพียงใด

ขั้นที่ 6 รวบรวมผลสอบ O-NET จากสถาบันทดสอบฯ และดำเนินการขั้นที่ 1-5 ตลอดจนพล็อตกราฟเพื่อดูการเปลี่ยนแปลงของคะแนน O-NET ที่น่าจะสูงขึ้น

ขั้นที่ 7 ผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้าหมวด/กลุ่ม และครูทำเช่นนี้ทุกปี เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนของตนโดยมีคะแนน O-NET เป็นตัวชี้วัด

ความหมายของมาตรฐานการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติให้นิยามมาตรฐานการศึกษาว่า เป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพที่พึงประสงค์ และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่งและเพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียง สำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผล และการประกันคุณภาพทางการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการกำหนดมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ เพื่อเป็นเป้าหมาย และแนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาของชาติในทุกระบบและทุกประเภทในระดับมหภาค เพื่อเป็นหลักและแนวทางในการกำหนดนโยบาย แผนพัฒนาและจัดการศึกษารวมทั้ง มาตรฐานการศึกษา ทั้ง การศึกษาขั้นพื้นฐาน การอาชีวศึกษา และการอุดมศึกษา เพื่อเป็นเครื่องมือกำกับการตรวจราชการ การนิเทศ การติดตามและประเมินผล รวมทั้งการประกันคุณภาพ เพื่อให้ทราบสถานภาพและ

ความก้าวหน้าของ การจัดการศึกษาของชาติระดับมหภาคเพื่อเป็นมาตรฐานสำหรับการประกันคุณภาพภายนอกในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนา มาตรฐานการศึกษาของชาติในระยะต่อไป สาระสำคัญโดยย่อของมาตรฐานการศึกษาของชาติ

อุดมการณ์ความสำคัญของการจัดการศึกษา คือ การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิตและการ สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การศึกษาที่สร้างคุณภาพชีวิตและสังคมบูรณาการ อย่างสมดุระหว่างปัญญาธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรม เป็นการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อคนไทยทั้ง ปวง มุ่งสร้างพื้นฐานที่ดีในวัยเด็กปลูกฝังความเป็นสมาชิก ที่ดีของสังคมตั้งแต่วัยการศึกษาชั้น พื้นฐาน และพัฒนาความรู้ความสามารถ เพื่อการทำงานที่มีคุณภาพ โดยให้สังคมทุกภาคส่วนมี ส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้ตรงตามความต้องการของผู้เรียน และสามารถตรวจสอบได้อย่าง มั่นใจว่า การศึกษาเป็นกระบวนการของการพัฒนาชีวิตและสังคม เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนา อย่างยั่งยืน

3. มาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ใช้เป็นกรอบในการประเมินคุณภาพ และเป็นแนวทางให้ หน่วยงานและสถานศึกษามุ่งพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานต่างๆเพิ่มขึ้น เพิ่ม ให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ พ.ศ. 2542 มีทั้งหมด 27 มาตรฐาน 91 ตัว บ่งชี้ แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ

1. มาตรฐานด้านผู้เรียน (Output) มี 12 มาตรฐาน 38 ตัวบ่งชี้ เน้นพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม โดยมุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีความสามารถ ตามศักยภาพ และ มีความสุข

2. มาตรฐานด้านกระบวนการ มี 6 มาตรฐาน 29 ตัวบ่งชี้ เน้นในด้านกระบวนการบริหาร จัดการ และกระบวนการจัดการเรียนการสอน

3. มาตรฐานการศึกษาด้านปัจจัย มี 9 มาตรฐาน 24 ตัวบ่งชี้ เป็นการกำหนดคุณลักษณะ หรือสภาพความพร้อมของผู้บริหาร ครู หลักสูตร อาคารสถานที่ และชุมชน

มาตรฐานการศึกษาทั้ง 27 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้ เป็นทิศทางให้สถานศึกษาที่มีศักยภาพ และมีความพร้อมได้มุ่งพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพมากขึ้น โดยรอบแรกมีการประเมิน เพียง 14 มาตรฐาน ซึ่งเป็นมาตรฐานด้านผู้เรียน 7 มาตรฐานดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

มาตรฐานที่ 4 มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิด สร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรฐานที่ 9 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

มาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพ และสุขภาพจิตที่ดี

มาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

กระทรวงศึกษาธิการ (2545) ได้กล่าวถึงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ว่าเป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขและมีความเป็นคนไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือว่าเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนเองนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์
 2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า
 3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์
 4. มีทักษะและกระบวนการโดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญาและทักษะในการดำเนินชีวิต
 5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
 6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าผู้บริโภค
 7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทยเป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
 8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬาภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม
 9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม
- กรมสามัญศึกษา (2545) ได้กำหนดแนวทางการประเมินโรงเรียนแกนนำปฏิรูปการศึกษาดีเด่นกรมสามัญศึกษา ด้านคุณภาพผู้เรียน 7 รายการ สำหรับการประเมินดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และมีค่านิยมที่พึงประสงค์
2. มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดสร้างสรรค์ และมีวิสัยทัศน์

3. มีความรู้และทักษะพื้นฐานตามหลักสูตร
4. นักเรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
5. มีทักษะการจัดการและทักษะในการทำงาน
6. มีสุขนิสัย สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี ปลอดภัยจากโรคเอดส์ และสิ่งเสพติดให้โทษ
7. มีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย ด้านศิลปะ ดนตรีและกีฬา

กระทรวงศึกษาธิการ (2546) ได้กำหนดคุณภาพผู้เรียนของโครงการ 1 อำเภอ 1 โรงเรียน
ในฝันโดยกำหนดคุณภาพเด็กไทยที่พึงประสงค์ 3 ด้าน ได้แก่

1. ด้านพื้นฐานเพื่อการพัฒนา
 - 1.1 รักการอ่าน รักการเรียนรู้ตลอดชีวิต
 - 1.2 สื่อสารด้วยภาษาอังกฤษ
 - 1.3 คิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา เผชิญสถานการณ์ได้อย่างมีสติ
 - 1.4 วางแผนการทำงาน คาดการณ์อนาคตได้
 - 1.5 ใช้เทคโนโลยีทันสมัย (คอมพิวเตอร์) ได้คล่องแคล่ว
2. ด้านคุณธรรมประจำตน
 - 2.1 มีวินัยและรับผิดชอบ
 - 2.2 อุดทน อดกลั่น หนักเอาเบาสู้ง
 - 2.3 มีความซื่อสัตย์ รู้รักเสียสละ
 - 2.4 มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม
3. ด้านค่านิยม
 - 3.1 มีค่านิยมในการผลิตมากกว่าบริโภค
 - 3.2 รักบ้านเกิด รักท้องถิ่น รักความเป็นไทย
 - 3.3 เห็นคุณค่า การอนุรักษ์ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม
 - 3.4 รักการออกกำลังกาย และหลีกเลี่ยงสิ่งเสพติด
 - 3.5 เลือกรับรู้ คลายความเครียด จากศิลปะ ดนตรี กีฬา

การทำการศึกษาค้นคว้าการพัฒนา รูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิผล ในครั้งนี้เป็นการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อสร้างและพัฒนา รูปแบบการบริหารเพื่อการประกันคุณภาพต่อการพัฒนาคุณภาพภายในโรงเรียนขนาดเล็ก จากนั้นนำไปทดลองใช้โดยการจัดสถานการณ์ทดลอง และควบคุมตัวแปรต่างๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง แล้ววัดผลตัวแปรตามออกมา เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่าง สภาพการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ก่อนและหลังการทดลอง (บุญชม ศรีสะอาด, 2543) เพื่อหาผลการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนอันเนื่องมาจากการพัฒนา รูปแบบการบริหารเพื่อการประกันคุณภาพของโรงเรียนโดยศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐาน การศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสถาบันส่งเสริมการประเมินคุณภาพและมาตรฐาน การศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งจะนำมาใช้ประเมินคุณภาพภายนอกในปี พ.ศ. 2545 จำนวน 14 มาตรฐาน ดังนั้นคณะผู้ศึกษาค้นคว้าจึงศึกษาผลที่เกิดจากการพัฒนา รูปแบบการบริหารเพื่อการประกันคุณภาพใน 14 มาตรฐาน คือ

1.1 มาตรฐานคุณภาพด้านผู้เรียน

คุณภาพนักเรียนตามมาตรฐานด้านผู้เรียน เน้นพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยมุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีความสามารถตามศักยภาพ และมีความสุข จำนวน 12 มาตรฐาน แต่ในการทดลองครั้งนี้คัดเลือกมาทำการทดลองเพียง 7 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

มาตรฐานที่ 2 มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และ พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี

มาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

1.2 มาตรฐานคุณภาพด้านกระบวนการ

มาตรฐานคุณภาพด้านกระบวนการ เน้นในด้านกระบวนการบริหารจัดการและ กระบวนการจัดการเรียนการสอนภายในโรงเรียน ประกอบด้วย 6 มาตรฐาน โดยในการทดลองครั้งนี้นำมาใช้ทำการทดลองเพียง 3 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 8 โรงเรียนมีการจัดองค์กร / โครงสร้างและการบริหารงานอย่างเป็นระบบครบวงจรให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา

มาตรฐานที่ 9 สถานศึกษาส่งเสริมการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1.3 มาตรฐานคุณภาพด้านปัจจัย

มาตรฐานคุณภาพด้านปัจจัย ประกอบด้วย 9 มาตรฐาน เป็นการกำหนดคุณลักษณะหรือสภาพความพร้อมของผู้บริหาร ครู หลักสูตร อาคารสถานที่ และชุมชน ในการทดลองครั้งนี้คัดเลือกมาทำการทดลองเพียง 4 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 11 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการบริหารจัดการ

มาตรฐานที่ 12 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมี

ประสิทธิภาพ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มาตรฐานที่ 13 ครูมีคุณวุฒิ / ความรู้ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ และมีครูเพียงพอ

มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่นมีการสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

4. การยกระดับคุณภาพทางการศึกษา

กระแสแห่งการปรับเปลี่ยนทางสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะการจัดการศึกษาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ได้มุ่งเน้นให้ “การศึกษา” เป็นเครื่องมือของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) สร้างคนที่มีคุณภาพเพื่อมุ่งสู่ความเป็นมาตรฐานสากลเน้น “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาเพราะคนเป็นปัจจัยชี้ขาดในการพัฒนาในทุกเรื่อง การจัดการศึกษาปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพบริบท (Context) รอบด้าน กระบวนการบริหารจัดการได้มุ่งสู่ระบบของการพัฒนาให้สนองตอบต่อสังคมยุคข้อมูลสารสนเทศ ดังนั้น คำว่า “มาตรฐานและคุณภาพ” ของการจัดการศึกษาจึงเป็นแนวคิดสำคัญของสังคมที่ได้กล่าวขานกันมากมายในปัจจุบัน โดยเฉพาะในช่วงเวลาแห่งการปฏิรูปการเรียนรู้ภายใต้สวระแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

สุรศักดิ์ ปาเฮ (2543 : 7) ได้กล่าวไว้ในวารสารวิชาการ ฉบับที่ 10 ปีที่ 3 ว่า “โรงเรียนเป็นองค์กรสำคัญต่อการสรรค์สร้างความเป็นมาตรฐานและคุณภาพการศึกษาให้บังเกิดขึ้น โดยอาศัยกระบวนการบริหารจัดการที่ดี มีกลไกของการพัฒนาที่สอดคล้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ และเกิดขึ้นโดยความร่วมมือร่วมใจจากทรัพยากรบุคคลในทุก ๆ ฝ่าย ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและ

ภายนอกโรงเรียน” ดังที่ สงบ ประเสริฐพันธุ์ (2543 : 48) กล่าวสรุปไว้อย่างน่าสนใจว่า “คุณภาพของโรงเรียนต้องพิจารณาจากฝีมือของบุคลากรในโรงเรียน โดยบุคลากรภายนอกให้การสนับสนุนเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงานของบุคลากรในโรงเรียน ทุกคนทุกฝ่ายต้องตระหนักถึงภารกิจอันสำคัญยิ่งนี้ นั่นคือ ครู อาจารย์ ผู้บริหาร ผู้ปกครองและชุมชน จะต้องสร้างและพัฒนาคุณภาพของตนให้มีความพร้อมที่จะใช้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาศิษย์ คุณภาพนักเรียน หรือคุณภาพของโรงเรียน

การนำรูปแบบวิธีการบริหารแบบ PDCA มาใช้ในโรงเรียน

วรภัทร์ ภูเจริญ (2541:26-28) กล่าวถึงวงจร PDCA ไว้ดังนี้

การวางแผน (Plan) คือจุดเริ่มต้นที่ต้องระวัง ต้องรอบคอบ ต้องพิจารณา ดังนี้ ใช้ข้อมูลอะไรบ้างในการวางแผน เช่น เราจะประเมินคุณภาพในสถานศึกษาเราต้องศึกษาอะไรบ้าง (เช่น ความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง) ข้อมูลน่าเชื่อถือหรือไม่เพียงพอหรือไม่ ผู้เข้าร่วมวางแผนคือใครบ้าง เมื่อไรจะวางแผนเสร็จ รายละเอียดของแผนมีอะไรบ้าง ใครตรวจสอบแผน พิจารณา What if (มีอะไรเกิดขึ้น ถ้า...) หรือยัง (เรื่องที่ไม่คิดฝันที่อาจเกิดขึ้นได้ คล้ายวิชาการบริหารในภาวะวิกฤต หรือที่เรียกว่า Crisis Management) หากจุดที่ต้องพัฒนา จุดแข็งและมีมาตรการรองรับหรือไม่ (นักบริหารสมัยใหม่เรียกว่า Failure Mode and Effect Analysis) แจกแผนไปให้ใครบ้างต้องทำประชาพิจารณ์หรือไม่ จะทำอย่างไรถ้าแผนไม่เป็นที่ยอมรับ จะใช้อะไรเป็นดัชนีที่จะบอกหรือเตือนว่าการบริหารของเราดีหรือไม่ดี อะไรเป็นเกณฑ์ตัดสินว่าดีหรือไม่ดี ต้องเปรียบเทียบกับคู่แข่งระดับใดบ้าง เช่น ระดับท้องถิ่น ภูมิภาค ประเทศ ทวีป หรือระดับโลก ถ้าชอบวางแผนแบบวิชาการมาก ๆ ก็ใช้หลักการ PERT (Program Evaluation and Review Technique) ซึ่งเป็นเครื่องมือวางแผนและควบคุมด้านเวลาในการบริหารโครงการ หรือหลักการ CPM (Critical Path Method) ซึ่งเป็นเครื่องมือวางแผนและควบคุมทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายของโครงการในการบริหารโครงการ หรือมี Gantt Chart หลังจากวางแผนแล้วก็ลงมือทำตามแผนนั้นผิดถูกไม่เป็นไรหมั่นตรวจสอบเป็นระยะ ๆ ดูความคืบหน้าโครงการเป็นไปตามแผนหรือไม่ ประชุมบ่อย ๆ การตรวจสอบหรือการประเมินก็คือการดูว่าได้ผลตามที่เราต้องการหรือไม่ ถ้าไม่ได้ก็หาต้นตอสาเหตุรับแก้ไขและวางมาตรฐานใหม่ให้เหมาะสม

การลงมือทำ (Do) การลงมือทำ ให้ทำตามแผน แผนที่ดีมักลงรายละเอียดถึงขั้น What if (มีอะไรเกิดขึ้นถ้า...) หรือมีแผนรอง แผน a และ b มารองรับ เช่น ถ้าทำไปแล้วพบแบบนั้นก็ให้ทำแบบนี้ สอนไม่ทันจะให้ทำแบบนี้ เด็กตีกันให้ทำแบบนี้ ฯลฯ

การตรวจสอบ หรือ ประเมิน (Check) การตรวจสอบเป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะได้เปลี่ยนแปลงกัน (การเปลี่ยนแปลงก็คือ เข้าวงจร PDCA ใหม่ นั่นเอง การตรวจสอบได้แก่ Inspection/Quality Control/Audit/Assessment การวางแผนที่ดีต้องกำหนดดัชนีและเกณฑ์ที่จะใช้วัดด้วย

การลงมือแก้ไขและปรับปรุง (Action) การนำผลการตรวจสอบมาวิเคราะห์ หาต้นตอสาเหตุ ข้อบกพร่อง การระดมสมองเพื่อการแก้ไขป้องกันไม่ให้เกิดซ้ำขึ้นอีก การกำหนดมาตรฐาน การตัดสินใจว่าขั้นตอนการทำงานที่ผ่านมาจะถือเป็นมาตรฐานการทำงาน หรือต้องแก้ไขปรับปรุง ต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่นักบริหารไทยส่วนใหญ่ไม่ค่อยมี ผลการวิเคราะห์การวิจัยต่าง ๆ มักขึ้นหิ้งหรือฝุ่นจับอยู่เสมอ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543: 14-49) ได้กล่าวถึงการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพภายในให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารและการจัดการเรียนการสอน โดยการนำแนวคิดและหลักการบริหารตามวงจร PDCA มาใช้ในการบริหารงานโรงเรียน ควรมีการเตรียมการในเรื่องต่าง ๆ โดยการเตรียมการที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ

- การเตรียมความพร้อมของบุคลากร โดยสร้างความตระหนักพัฒนาความรู้ทักษะ
- การแต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงาน เพื่อร่วมมือกับผู้บริหารสถานศึกษาในการประสาน กระตุ้น กำกับ ดูแลให้บุคลากรภายในสถานศึกษา และบุคลากรภายนอกที่เกี่ยวข้อง เข้ามาร่วมกันดำเนินการ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การเตรียมความพร้อมของบุคลากร

ปัญหาสำคัญการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาคือการที่บุคลากรในสถานศึกษายังเข้าใจไม่ชัดเจนว่าการประกันคุณภาพภายใน ก็คือการบริหารคุณภาพที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทำงานตามปกติ และเป็นงานที่ต้องทำอยู่แล้วจึงทำให้รู้สึกว่าเป็นการเพิ่มภาระ นอกจากนั้น บุคลากรในสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่คุ้นกับการเน้นคุณภาพและวิธีการทำงานที่มีการตรวจสอบ บางครั้งจึงเกิดการต่อต้านจำเป็นต้องสร้างความตระหนัก และพัฒนาความรู้ความเข้าใจให้กับบุคลากรเป็นอันดับแรก โดยอาจดำเนินการ ดังนี้

1.1 การสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของการประกันคุณภาพภายในและการทำงานเป็นทีม การประกันคุณภาพภายในเป็นเรื่องที่บุคลากรในสถานศึกษาจะต้องปลูกจิตสำนึก และสร้างความตระหนักให้บุคลากรทุกฝ่ายมองเห็นคุณค่า และมีความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกัน เกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน ถ้าบุคลากรยังมีความเข้าใจแตกต่างกันไปคนละทิศ คนละทาง และไม่มีทัศนคติที่ดี การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาก็จะทำให้สำเร็จได้ยาก ด้วยเหตุนี้จึง

จำเป็นต้องระดมความคิดของบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับเดียวกันก่อนโดยรูปแบบที่ควรใช้ได้แก่

1) สถานศึกษาที่มีบุคคลแกนนำ ซึ่งมีความพร้อมในด้านความรู้และความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ ควรจัดประชุมเพื่อสร้างความตระหนักให้บุคลากรเห็นคุณค่าของการประกันคุณภาพภายใน โดยใช้วิทยาการของสถานศึกษาเอง เพื่อแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของครูที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และศักยภาพของสถานศึกษาที่สามารถพึ่งตนเองได้ อันเป็นปรัชญาของการประเมินแนวใหม่ ที่ต้องการให้บุคลากรภายในเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาตนเอง

2) ในกรณีที่มีมอบหมายให้บุคลากรที่เป็นแกนนำ มีบทบาทในการชี้แจงทำความเข้าใจกับเพื่อนร่วมงานด้วยตนเอง ไม่ประสบความสำเร็จก็จำเป็นต้องจัดหาวิทยากรมืออาชีพที่ใช้คุณภาพหรือฝีมือ มาช่วยโน้มน้าวความคิดของผู้เกี่ยวข้องให้พร้อมจะดำเนินการประกันคุณภาพด้วยใจ ดังกรณีตัวอย่างของสถานศึกษานำร่อง ซึ่งพบว่าการใช้ยุทธวิธีปลุกจิตสำนึกด้วยการเชิญวิทยากรมืออาชีพมาพูดให้บุคลากรทุกคนรับทราบพร้อมกัน ได้ทำให้บุคลากรในสถานศึกษาที่แต่เดิมไม่ค่อยมีความก้าวหน้าในการดำเนินงานเกิดการตื่นตัวและลุกขึ้นมาเริ่มงานทันที

3) การชี้แจงทำความเข้าใจ ไม่ว่าจะดำเนินการโดยบุคลากรภายในหรือวิทยากรมืออาชีพจากภายนอก ควรให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษาได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมรับทราบพร้อมกัน ไม่ควรชี้แจงเฉพาะแกนนำหรือคณะทำงานเฉพาะกลุ่ม เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสได้รับความจำเป็นของการประกันคุณภาพภายในอย่างทั่วถึงกันและร่วมมือร่วมใจในการดำเนินการต่อไป

1.2 การพัฒนาความรู้และทักษะเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในบุคลากรส่วนใหญ่ยังเข้าใจวิธีการประกันคุณภาพภายในค่อนข้างน้อยและไม่รู้ว่าจะดำเนินการอย่างไรในแต่ละขั้นตอน รวมทั้งยังขาดทักษะในการประเมินตนเองจึงควรฝึกอบรมให้บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจและสามารถดำเนินการประกันคุณภาพได้โดยรูปแบบที่ควรใช้ คือ

1) การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยให้ทุกคนได้เข้าร่วมประชุมหากสามารถหาบุคลากรที่มีความสามารถจะเป็นแกนนำได้ก็ควรมอบหมายให้แกนนำเป็นผู้รับผิดชอบจัดการในเรื่องนี้

2) ในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการนั้น ควรแบ่งเป็นช่วง ๆ ตามกิจกรรมที่จะดำเนินการในแต่ละช่วง ดังนี้

- ช่วงแรก เน้นเนื้อหาเกี่ยวกับภาพรวมของระบบการประกันคุณภาพภายใน กระบวนการบริหารงานคุณภาพ แล้วเริ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาและ แผนปฏิบัติการในแต่ละปี ต่อจากนั้นก็ให้ร่วมกันปฏิบัติจริงในการวางแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการ

- ช่วงที่ 2 เน้นเนื้อหาเกี่ยวกับการกำหนดกรอบและวางแผนการประเมินการสร้าง เครื่องมือการประเมิน ต่อจากนั้นก็ดำเนินการรวบรวมข้อมูลตามกรอบแผนการประเมิน ต่อจากนั้นก็ดำเนินการรวบรวมข้อมูลตามกรอบและแผนการประเมิน

- ช่วงที่ 3 เน้นเนื้อหาเกี่ยวกับทวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอ ผลการประเมิน และการเขียนรายงานผลการประเมินตนเอง (Self Study Report) โดยจัดประชุมปฏิบัติการ หลังจากทีบุคลากรมีการปฏิบัติงานและมีการประเมินตนเองตามแผนไปแล้วระยะหนึ่ง

2. การแต่งตั้งคณะกรรมการ ถึงแม้ว่าการประกันคุณภาพภายในจะเป็นภารกิจของ บุคลากรทุกคนในสถานศึกษา แต่ในการดำเนินงานจำเป็นจะต้องมีผู้รับผิดชอบในการประสาน กำกับ ดูแลช่วยเหลือ สนับสนุนให้ทุกฝ่ายทำงานร่วมกันและเชื่อมโยงกันเป็นทีม โดยมีผู้ที่มีส่วน รับผิดชอบที่สำคัญที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งควรดำเนินการร่วมกับบุคลากรหลักที่ได้รับ มอบหมาย ในรูปของคณะกรรมการหรือคณะทำงาน

คณะกรรมการหรือคณะทำงานดังกล่าว อาจไม่จำเป็นต้องตั้งขึ้นมาใหม่ถ้าสถานศึกษามี กรรมการฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ อยู่แล้ว ก็ให้กรรมการเหล่านี้ รับผิดชอบเป็นกรรมการประกันคุณภาพในด้านต่าง ๆ ได้เลย แล้วให้ผู้ที่เกี่ยวข้องจากทุกฝ่ายหรือ ทุกระดับที่ปฏิบัติงานตามปกติเข้ามาร่วม เพราะการประกันคุณภาพภายในมีเป้าหมายเพื่อ ปรับปรุงการทำงานปัจจุบันให้ดีขึ้น ผู้ดำเนินการจึงต้องเป็นผู้ที่คุ้นเคยกับงานที่ตนเองทำ ไม่ใช่ มอบหมายให้ครูที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานนั้น ๆ มาดำเนินการ

ในกรณีทีสถานศึกษายังไม่มีกรรมการใด ๆ เลย ควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการโดย มอบหมายให้บุคลากรเข้าร่วมเป็นกรรมการเพื่อช่วยกันจัดทำแผนดำเนินการพัฒนา และประเมิน คุณภาพ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานที่รับผิดชอบตามภารกิจของตน

การตั้งคณะกรรมการ ควรพิจารณาตามแผนภูมิโครงสร้างการบริหารฝ่ายที่รับผิดชอบงาน ใด ควรอยู่ในคณะกรรมการที่รับผิดชอบการพัฒนาและการประเมินคุณภาพที่เกี่ยวข้องกับงานนั้น เช่น ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ อาจารย์ประจำชั้นและอาจารย์ประจำวิชา ควรเป็นกรรมการที่ รับผิดชอบการประกันคุณภาพด้านการเรียนการสอน ด้านครูและนักเรียน ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่าย

บริหารและอาจารย์ฝ่ายบริหารควรเป็นกรรมการที่รับผิดชอบการประกันคุณภาพเกี่ยวกับกระบวนการบริหาร และเกี่ยวกับผู้ที่ทำงานด้านการบริหารจัดการ เป็นต้นและมีคณะกรรมการกลาง ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนของคณะกรรมการคณะต่าง ๆ เพื่อประสาน และรับผิดชอบในภาพรวมทั้งหมด

การมีคณะกรรมการตามโครงสร้างการบริหาร และให้บุคลากรรับผิดชอบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานในภารกิจของตนเองจะทำให้ระบบการประกันคุณภาพภายในหล่อหลอมเข้ากับการทำงานตามภารกิจของบุคลากร ซึ่งจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพและมีความเชื่อมโยงกันมีการพัฒนาคุณภาพด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการ และด้านผู้เรียน อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาครบด้านครบทุกด้าน

การดำเนินการประกันคุณภาพภายในประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบประเมินผล และการพัฒนา ปรับปรุง ซึ่งทุกฝ่ายจะต้องดำเนินการร่วมกันในทุกขั้นตอน โดยมีรายละเอียดแต่ละขั้นตอน ดังนี้

1. การวางแผน

การวางแผนเป็นการคิดเตรียมการไว้ล่วงหน้า เพื่อจะทำงานให้สำเร็จ อย่างมีประสิทธิภาพ ในการวางแผนจะต้องมีการกำหนดเป้าหมาย แนวทางการดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบ ระยะเวลา และทรัพยากรที่จะต้องใช้ เพื่อทำงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการ

สำหรับสถานศึกษาระดับศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น จะต้องจัดทำธรรมนูญสถานศึกษาหรือแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งเป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาชุมชน และหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อใช้เป็นแผนแม่บท สำหรับกำหนดทิศทางในการพัฒนาสถานศึกษา ไปสู่เป้าหมายภายในระยะเวลาที่กำหนด เช่น 3 - 5 ปี รายละเอียดในการจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา ควรศึกษาเพิ่มเติมจากเอกสารการประกันคุณภาพการศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัดต่าง ๆ เช่น เอกสารเรื่องธรรมนูญสถานศึกษาของกรมวิชาการ (2542) และเอกสารชุดการประกันคุณภาพการศึกษา เล่มที่ 5 เรื่องการตรวจสอบคุณภาพและปรับปรุงโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541) เป็นต้น

แม้จะมีหลายแผนที่จะจริงแล้วเป็นแผนใหญ่แผนเดียวเท่านั้น เพราะแผนต่าง ๆ มีความเชื่อมโยงต่อเนื่องกันโดยตลอด กล่าวคือ แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นแผนระยะยาวที่ครอบคลุมเป้าหมาย และแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานั้น ๆ จากแผนระยะยาวดังกล่าวนำมากำหนดเป็นแผนปฏิบัติการประจำปี ซึ่งเป็นแผนระยะสั้นภายใน 1 ปี

สถานศึกษามีเป้าหมายจะดำเนินการเรื่องใดและโดยวิธีใด แล้วจัดทำแผนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรและให้สอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษาตามที่กำหนดไว้

ในการจัดทำแผนต่าง ๆ นั้น ควรวางแผนการประเมินผลไปพร้อมกันด้วย เพื่อใช้กำกับตรวจสอบการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามแผนเพียงใด โดยมีการตั้งเป้าหมายว่าจะประเมินเรื่องใด ใช้วิธีการ รูปแบบอย่างไรในการรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลแผนการประเมินผลที่ดีควรสอดคล้องเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานตามปกติในชีวิตประจำวัน ของผู้บริหารครูและนักเรียน นอกจากนี้ควรต้องคิดงบประมาณที่จำเป็นต้องใช้ในดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของแผน จัดทำเป็นแผนงบประมาณ ทั้งรายรับและรายจ่ายของสถานศึกษา

1.1 การกำหนดเป้าหมาย

การวางแผนควรจะเริ่มจากกำหนดเป้าหมาย ที่แสดงถึงคุณลักษณะหรือคุณภาพที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา ซึ่งควรระบุให้ชัดเจนในธรรมนูญสถานศึกษา และใช้เป็นหลักหรือทิศทางในการดำเนินงานของสถานศึกษา หลังจากนั้นจึงจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษา และแผนปฏิบัติการ ให้เป็นไปตามเป้าหมายหรือมาตรฐานการศึกษา ซึ่งควรครอบคลุมคุณลักษณะหรือคุณสมบัติของผู้เรียนที่พึงประสงค์การบริหารจัดการ หลักสูตรและการเรียนการสอน ทรัพยากร สภาพแวดล้อม การประเมินผล การกำกับตรวจสอบ และการรายงาน การกำหนดเป้าหมาย อาจทำได้โดยมีวิธีการ ดังนี้

1) ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลก่อนการวางแผน ข้อมูลต่าง ๆ ที่ควรศึกษาวิเคราะห์ คือ

- เป้าหมายหรือมาตรฐานการศึกษาหลักที่เป็นความต้องการส่วนรวมของสังคมและประเทศชาติ ได้แก่ ความมุ่งหมาย หลักการและแนวทางการจัดการศึกษาของไทย ตามที่กำหนดใน พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ หลักสูตร มาตรฐานการศึกษาของต้นสังกัด และมาตรฐานการศึกษา เพื่อประเมินคุณภาพภายนอกที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีแล้ว เป้าหมายหรือมาตรฐานที่เป็นความต้องการของส่วนรวมดังกล่าว เป็นเป้าหมายที่ควรเกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง เช่น การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การเสริมสร้างจริยธรรม คุณธรรม ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถ ในการคิดวิเคราะห์ เรียนรู้ด้วยตนเอง มีทักษะในการทำงาน และมีความรู้ตามที่กำหนดในหลักสูตร เป็นต้น

- สภาพเศรษฐกิจ-สังคมของท้องถิ่นและชุมชน ทั้งในด้านสภาพทั่วไปปัญหาความต้องการแนวโน้ม การพัฒนา ซึ่งจะเป็นเป้าหมายหรือ มาตรฐานเฉพาะสำหรับสถานศึกษาแต่ละแห่งที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน เช่น สถานศึกษาที่อยู่ในชุมชนชาวจีน ธุรกิจการค้า อาจจะกำหนดเป้าหมาย หรือมาตรฐานเกี่ยวกับความรู้ทางภาษาจีน และทักษะทางธุรกิจ

สถานศึกษาที่อยู่ในชุมชนเกษตรกรรม ก็อาจกำหนดเป้าหมายหรือมาตรฐานเฉพาะเกี่ยวกับความรู้ และทักษะทางการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร เป็นต้น

- ข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา ที่แสดงภาพของสถานศึกษาตามความเป็นจริง ได้แก่ สถิติข้อมูลพื้นฐานที่แสดงภาพทั่วไป ศักยภาพหรือความสามารถในด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา เป็นการสำรวจหรือประเมินตนเองเบื้องต้น เพื่อให้ทราบจุดเด่นและจุดที่ต้องปรับปรุงของสถานศึกษาของตนเอง เพื่อหาแนวทางปรับปรุง โดยกำหนดเป็นเป้าหมายเพื่อพัฒนาต่อไป

2) วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อกำหนดเป้าหมายของสถานศึกษาการวิเคราะห์ เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของข้อมูลต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น และการสังเคราะห์เพื่อประสานความต้องการของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งความต้องการส่วนรวมส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษาสามารถวางแผน และทำงานได้ง่ายขึ้น เพราะหากสามารถกำหนดเป้าหมายหลักที่เป็นความต้องการร่วมกันของฝ่ายต่าง ๆ ได้แล้ว ก็จะสามารถนำผลที่ได้จากการดำเนินการตามเป้าหมายนั้นไปใช้ในการรายงาน หรือตอบสนองความต้องการของหน่วยงานหรือฝ่ายต่าง ๆ ได้พร้อมกัน เช่น การกำหนดเป้าหมายคุณลักษณะของผู้เรียนให้รู้จักคิดวิเคราะห์ ก็จะสอดคล้อง และตอบสนองความต้องการของ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ หลักสูตร มาตรฐานของต้นสังกัด ความต้องการของชุมชน และพร้อมที่จะรับการประเมินภายนอกได้ด้วย เป็นต้น

ในส่วนที่มีความแตกต่างกัน แต่สถานศึกษาและชุมชนเห็นว่าเป็นเรื่องที่จำเป็นหรือเป็นเรื่องที่ต้องการก็อาจเพิ่มเป็นเป้าหมายที่ต้องการมุ่งเน้นเป็นพิเศษเฉพาะของสถานศึกษานั้นได้

1.2 การจัดอันดับความสำคัญของเป้าหมาย

การจัดอันดับความสำคัญของเป้าหมาย จะช่วยให้การวางแผนมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะสถานศึกษาจะได้ทราบว่าเป้าหมายต่าง ๆ ที่ต้องการนั้นเป้าหมายใดสำคัญมากน้อยกว่ากัน เพียงใด เพื่อกำหนดกิจกรรม บุคลากร ทรัพยากร และช่วงระยะเวลาที่จะดำเนินการในการพัฒนาเป้าหมายนั้น ๆ ให้เหมาะสม สถานศึกษาบางแห่งที่ไม่ได้ตั้งเป้าหมายเพิ่มเติม นอกเหนือจากเป้าหมายหรือมาตรฐานของต้นสังกัดและมาตรฐานประเมินภายนอก ซึ่งเป็นมาตรฐานหลักที่ต้องทำอยู่แล้ว อาจไม่เห็นความจำเป็นของการจัดอันดับความสำคัญ ก็อาจจะข้ามขั้นตอนนี้ไปก็ได้แต่สำหรับสถานศึกษา ที่มีความต้องการเฉพาะของชุมชนท้องถิ่น และของสถานศึกษาเพิ่มขึ้นหลายเป้าหมาย หรือสถานศึกษาบางแห่งที่มีบุคลากร และทรัพยากรจำกัด อาจใช้จัดอันดับความสำคัญเป็นเทคนิคที่ช่วยตัดสินใจ ให้การทำงานมีประสิทธิภาพ โดยอาจมุ่งดำเนินการบางเป้าหมายหลักก่อน แต่เป็นพื้นฐานที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาเป้าหมายอื่นตามมาพร้อมกันไปด้วย เป็นต้น

การจัดอันดับความสำคัญอาจทำได้โดยตั้งประเด็น เพื่อพิจารณา เช่น พิจารณาจากความ ต้องการของส่วนรวมระดับประเทศ ความเป็นเร่งด่วน ความต้องการของท้องถิ่น และสถานศึกษา และศักยภาพของสถานศึกษา ในการพัฒนาเป้าหมายนั้น แล้วให้ค่าน้ำหนักหรือความสำคัญ เป็นคะแนน ประเด็นเพื่อการพิจารณา และการให้ค่าน้ำหนักหรือความสำคัญเป็นคะแนนนั้น อาจปรับเปลี่ยนเพิ่มขึ้นหรือลดลงได้ตามความเหมาะสม เพื่อให้สามารถจัดทำอันดับความสำคัญ ได้ชัดเจน และตรงตามความเป็นจริงให้มากที่สุด

เมื่อคณะกรรมการหรือคณะทำงานร่วมกัน พิจารณาให้คะแนนในแต่ละประเด็นแล้วรวม คะแนน คะแนนรวมที่ได้จะช่วยในการจัดอันดับความสำคัญของเป้าหมายให้ชัดเจนขึ้น แต่อาจจะ นำเหตุผลอื่นมาพิจารณา ประกอบในการจัดอันดับด้วย เช่น เป้าหมายที่ได้คะแนนรวมสูงเพราะ เป็นความต้องการส่วนรวมของประเทศ และเป็นเรื่องเร่งด่วน แต่เมื่อพิจารณาศักยภาพของ สถานศึกษาตามเป้าหมาย หรือมาตรฐานนั้นพบว่าไม่มีมาตรฐานในเรื่องดังกล่าวดีอยู่แล้ว เพียงแค่ รักษาไว้อย่าให้ตกต่ำกว่าเดิม ก็อาจปรับอันดับความสำคัญโดยนำเป้าหมายอื่นที่ได้คะแนน ใกล้เคียงกัน แต่เป็นเป้าหมายที่มีจุดด้อยต้องพัฒนามาก มาเป็นเป้าหมายที่มีอันดับความสำคัญ มากกว่าได้

1.3 กำหนดแนวทางการดำเนินงานหรือวิธีปฏิบัติงาน

การกำหนดแนวทางหรือวิธีการปฏิบัติงาน คือ การนำเป้าหมายที่มีลักษณะเป็น ความคิดเชิงนามธรรม มาทำให้เป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติ โดยคิดโครงการหรือกิจกรรมที่จะทำ ให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ รวมทั้งกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ หรือตัวบ่งชี้ให้มีความชัดเจนด้วย

การคิดโครงการหรือกิจกรรมนั้นไม่จำเป็นต้องคิดโครงการให้ได้จำนวนมากหรือไม่ จำเป็นทุกเป้าหมายจะต้องมีโครงการเฉพาะเป้าหมาย จะต้องมีการเฉพาะเป้าหมายจะต้องมี โครงการเฉพาะของเป้าหมายนั้น ในทางปฏิบัติจริง หากสามารถคิดโครงการที่ทำให้บรรลุ เป้าหมายที่ต้องการได้สำเร็จและเป้าหมายนั้น เชื่อมต่อการพัฒนาเป้าหมายอื่นต่อไปได้ ก็อาจ ขยายโครงการนั้น โดยจัดกิจกรรมในโครงการนั้นเพิ่ม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอื่น ๆ ต่อไปด้วย เป็นการดำเนินงานแบบบูรณาการ ซึ่งจะเป็นการคิดโครงการที่ดี และมีประโยชน์เชื่อมโยงกัน อีกทั้งไม่เป็นการสร้างงานให้บุคลากรมากเกินไป โดยบุคลากรในสถานศึกษาขนาดเล็ก และยังทำให้สามารถระดมคนและทรัพยากร เพื่อมุ่งดำเนินการในเรื่องที่สำคัญและเป็นประโยชน์อย่างเต็มที่ ดีกว่ากระจายคนและทรัพยากรไปทำโครงการเล็ก ๆ น้อย ๆ มากมาย

ตัวอย่างแนวความคิดโครงการ เช่น เมื่อจัดอันดับความสำคัญของเป้าหมายต่าง ๆ แล้ว พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นเป้าหมายที่สำคัญ

อันดับแรก เพราะเป็นเป้าหมายที่ตรงกับความต้องการของส่วนรวมในระดับประเทศ คือ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ หลักสูตร มาตรฐานของต้นสังกัด มาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอก และตรงกับความต้องการและความจำเป็นของสถานศึกษา แต่จากการวิเคราะห์สภาพการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา ปรากฏว่าครูยังขาดความรู้ ความสามารถ และทักษะในเรื่อง การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาเต็มศักยภาพในทุกหมวดวิชา / กลุ่มประสบการณ์ หลังจากนั้น ก็นำแผนพัฒนาฯ ซึ่งยังคงเป็นเป้าหมายเชิงนามธรรม มาทำให้เป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติ โดยคิดออกมาเป็นโครงการ หรือกิจกรรมที่จะดำเนินงานในระยะ 1 ปี จัดทำเป็นโครงการหนึ่งในแผนปฏิบัติการประจำปี

1.4 การกำหนดระยะเวลา

ในการทำแผนควรกำหนดระยะเวลาที่เหมาะสม สำหรับการดำเนินงานของโครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ในแผนด้วยการกำหนดระยะเวลาจะช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพ เพราะผู้ปฏิบัติจะได้ทราบว่างานควรจะต้องดำเนินการให้เสร็จอย่างไร ต้องเร่งดำเนินการ หรืออาจรอได้ และยังเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหาร หรือผู้ที่มีหน้าที่กำกับดูแล จะได้ติดตามงานได้ว่ามีความก้าวหน้าตามแผนเพียงใด

1.5 การกำหนดงบประมาณ

ควรคิดงบประมาณที่จะต้องใช้ในการจัดซื้อ วัสดุ อุปกรณ์ รวมทั้งค่าตอบแทนและ ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่จำเป็นในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนอย่างรอบคอบ และให้ประโยชน์ต่อผู้เรียนมากที่สุด โดยคำนึงถึงความพอเพียงและความเหมาะสมระหว่าง รายรับ-รายจ่าย เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้บรรลุเป้าหมายโดยมีการใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่า

1.6 การกำหนดผู้รับผิดชอบ

การกำหนดผู้รับผิดชอบที่เหมาะสมในการดำเนินการแต่ละขั้นตอน หรือกิจกรรมในโครงการต่าง ๆ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้แผนดังกล่าวสามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรกำหนดไว้ในแผนให้ชัดเจนกว่าเรื่องใด จะเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของใครบ้าง

2. การปฏิบัติตามแผน

เมื่อสถานศึกษาได้วางแผนการปฏิบัติงานเสร็จเรียบร้อยแล้ว บุคลากรร่วมกัน ดำเนินการตามแผนที่จัดทำไว้โดยระหว่างการดำเนินงานต้องมีการเรียนรู้เพิ่มเติมตลอดเวลาและ ควรมุ่งเน้นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาควรจะ

- ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนทำงานอย่างมีความสุข
- จัดสิ่งอำนวยความสะดวก สนับสนุนทรัพยากร เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่าง

มีประสิทธิภาพ

- กำกับ ติดตาม (Monitoring) เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมให้มีการดำเนินงานตามแผน
- ให้การนิเทศ ในระหว่างการปฏิบัติงาน ผู้บริหารต้องกำกับและติดตาม ว่าเป็นไปตามเป้าหมายหรือแผนที่กำหนดไว้ หรือมีปัญหาหรือไม่ หากไม่เป็นไปตามแผน หรือมีปัญหา จะได้ให้การนิเทศ เพื่อปรับปรุงแก้ไข การกำกับและติดตามการปฏิบัติงานมีหลายวิธี ซึ่งจะขอยกมาเป็นเพียงตัวอย่างเท่านั้น คือ ผู้บริหารติดตามด้วยการสอบถามเป็นรายบุคคล จัดประชุมกลุ่มย่อย / หมวด / ฝ่าย หรือให้แต่ละบุคคล / กลุ่ม / ฝ่ายรายงานความก้าวหน้าของการทำงานเป็นรายสัปดาห์หรือรายเดือน โดยอาจรายงานจากปากเปล่า หรือจัดทำรายงานเสนอเพื่อให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคล / กลุ่ม / หมวด / ฝ่าย และในแต่ละเดือนอาจมีการพิจารณาว่าบุคคล / กลุ่ม / หมวด / ฝ่ายใดมีผลการดำเนินงานดีเยี่ยมเป็นไปตามเป้าหมายหรือแผนที่กำหนดซึ่งอาจมีการให้รางวัลเล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นการให้กำลังใจ

ผู้บริหารควรให้การนิเทศ เพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในเรื่องการจัดการเรียนการสอน การประเมินตนเอง และทักษะในด้านต่าง ๆ โดยผู้บริหารอาจให้การนิเทศของ หรือเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญแต่ละด้านมาให้การนิเทศ หรือส่งบุคลากรไปฝึกอบรม

3. การตรวจสอบประเมินผล

การประเมินผลเป็นกลไกสำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิดการพัฒนา เพราะจะทำให้ได้ข้อมูลย้อนกลับที่จะสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินงานที่ผ่านมา ว่าบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้เพียงใด ต้องปรับปรุงแก้ไขในเรื่องใดบ้าง ผู้บริหาร และครูที่เข้าใจระบบการประกันคุณภาพอย่างถูกต้อง จะตระหนักถึงความสำคัญของการประเมินผล ไม่กลัวการประเมินผล โดยเฉพาะการประเมินตนเอง ซึ่งเป็นการประเมินที่มุ่งพัฒนาไม่ใช่การตัดสิน ถูก-ผิด ไม่ใช่การประเมินเพื่อประเมิน และไม่ใช่ว่าเรื่องที่ทำยากไม่ต้องคิดเครื่องมือหรือแบบประเมินมากมาย แต่เป็นการประเมินในงานที่ทำอยู่เป็นประจำเครื่องมือที่ใช้อาจมีอยู่แล้วโดยไม่ต้องสร้างขึ้นใหม่ เช่น สถิติที่เป็นข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของฝ่ายของบริหาร ผลงาน หรือการบ้าน ตลอดจนการทดสอบย่อยของผู้เรียน ในชั้นเรียนซึ่งเป็นข้อมูลที่มีอยู่แล้วเพียงจัดเก็บให้เป็นระบบมากขึ้นเท่านั้น

กรอบแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาประถมศึกษาแห่งชาติ (2541: 1-5) กล่าวว่า ประสิทธิภาพของหลักสูตรสถานศึกษา ด้านความรู้ความสามารถของครูผู้สอน ซึ่งครูผู้สอนจะต้องเป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักสูตร และเนื้อหาวิชาที่สอนฯ ครูเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในการจัดการศึกษาให้ประสบความสำเร็จด้วยดี เพราะการจัดการศึกษาที่ยึดผู้เรียนมีความสำคัญตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 นั้น กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองเต็มศักยภาพ ดังนั้น บทบาท/หน้าที่ของครูผู้สอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมีดังนี้

1. วางแผนสร้างหน่วยการเรียนรู้ กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้
2. จัดทำแผนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด เปิดโอกาสให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง แสดงออกอย่างอิสระ และมีส่วนร่วมทุกกิจกรรม
3. จัดทำแผนพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทั้งภายใน และภายนอกสถานศึกษา จัดหาแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ ในชุมชน เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สวนสาธารณะ แหล่งผลิต ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ฯลฯ
4. พัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่ใฝ่รู้ ทนต่อเหตุการณ์
5. เป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม ปฏิบัติต่อเพื่อนครูและนักเรียน

5. แนวคิดและหลักในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

1. แนวคิดในการประกันคุณภาพการศึกษา

สถาบันนานาชาติเพื่อการวางแผนการศึกษาขององค์การยูเนสโก (Aletta Grisay and Lars Mahlek 1991. P.4) ได้กำหนดแนวการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยมิติที่สัมพันธ์กันทั้ง 3 มิติ คือ คุณภาพทรัพยากรที่ใช้ในการเรียนการสอน และคุณภาพของครู และบุคลากรทางการศึกษา (Input) คุณภาพกระบวนการเรียนการสอน (Teaching Process) และคุณภาพผลผลิต (Output) ในทำนองเดียวกัน คูมส์ (Cooms, 1969. อ้างอิงจาก UNESCO 1991. p.3) ได้อธิบายความหมายของคุณภาพการศึกษาว่า อาจหมายถึงถึงเนื้อหาวิธีการสอน การจัดการกระบวนการ ทางการศึกษา ความพยายามต่าง ๆ ที่จะปรับการศึกษาให้เหมาะสมกับความต้องการที่กำลังเปลี่ยนแปลงสู่นวัตกรรม ขณะที่ ไมลาเรท (Milaret 1985 อ้างอิงจาก UNESCO 1991. p.3) ได้กล่าวถึง คุณภาพทางการศึกษาว่าขึ้นอยู่กับความคาดหวังของชุมชน (Context) ที่แสดงให้เห็นได้จากวัตถุประสงค์ของการศึกษา กับคุณลักษณะที่แท้จริงของกระบวนการทางการศึกษา และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่สังเกตได้จากผู้เรียน

สตีเฟนส์ (Stephen 1990 อ้างอิงจาก Robson and Matthews, 1995. p.5) ได้ระบุถึงเป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน เพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคลและชุมชน เพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคลและชุมชน ทั้งที่เป็นความต้องการในปัจจุบันและอนาคต วางรากฐานการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้ประสบการณ์เชิงลึก สำหรับพัฒนาปัญญาสำหรับหลักการปฏิบัติ เพื่อบรรลุเป้าหมายของคุณภาพการศึกษา ได้แก่ การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางทั้งในแง่กายภาพ และการพัฒนาเชิงศีลธรรม การเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ส่วนบุคคล และการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด

จิรดา เจริญคำ (2544 : 20-22) ได้เสนอแนวคิดของการประกันคุณภาพการศึกษา ดังนี้ การศึกษาเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การพัฒนาตนเองของคนเรา คนที่ได้รับการศึกษาอย่างเหมาะสมก็คือ คนที่สามารถใช้ชีวิตได้อย่างถูกต้องตามครรลองคลองธรรม การศึกษามีใช้เพียงการใช้ชีวิตระยะหนึ่งในโรงเรียนเท่านั้น แต่เป็นเหมือนปัจจัยในการดำรงชีวิตที่ทุกคนแสวงหา และเพิ่มพูนอยู่ตลอดเวลาเพื่อพัฒนาตนเอง ครอบครัว หน้าที่การงาน ตลอดจนความก้าวหน้า และความมั่นคงของประเทศ ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คุณภาพทรัพยากรมนุษย์ เป็นหัวใจสำคัญยิ่ง และคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ ส่วนหนึ่งจะมาจากการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานจากระบบโรงเรียน ในขณะที่สังคมโลกพัฒนาเปลี่ยนแปลงเร็ว

2. แนวคิดเกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 7-8) โดยสถาบันส่งเสริมการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางและส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) การควบคุมคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพ และพัฒนาสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐาน
- 2) การตรวจสอบคุณภาพ เป็นการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด
- 3) การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา โดยหน่วยงานที่กำกับดูแลในเขตพื้นที่ และหน่วยงานต้นสังกัดในส่วนกลาง ซึ่งถึงแม้จะเป็นบุคคลภายนอก แต่ก็ยังถือว่าเป็นการประเมินภายใน เพราะดำเนินการโดยหน่วยงานที่อยู่ในสายการบริหารของสถานศึกษา ซึ่งจะดำเนินการตรวจเยี่ยมและประเมินสถานศึกษาเป็นระยะ ๆ ตามที่กำหนด โดยหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้ความช่วยเหลือ และส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษามีการพัฒนา

คุณภาพอันเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนรับการประเมินภายนอก จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ (2543 : 4) กล่าวว่า ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนของครู การจัดการชั้นเรียน การให้คำปรึกษาของครู มีผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 3-4) โดยกลุ่มงานวิจัยและประเมินคุณภาพการศึกษาระดับประถมศึกษา ได้กล่าวถึงการที่กระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาการศึกษาไทยให้มีมาตรฐานเป็นเลิศ ซึ่งมีหลักการสำคัญของการประกันคุณภาพศึกษากำหนดไว้เป็น 3 ข้อ คือ

1. รัฐกระจายอำนาจในการกำหนดนโยบายการบริหาร งานวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และทรัพยากรให้จังหวัด และสถานศึกษาทุกระดับและทุกประเภท

2. รัฐสนับสนุนให้ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษา

3. โรงเรียนต้องแสดงภาระหน้าที่ความรับผิดชอบต่อนักเรียนและผู้ปกครอง มาตรฐานที่กำหนด และผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษา

กระบวนการดำเนินงานที่สำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาประกอบด้วย การดำเนินงาน 3 ประการ คือ

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา คือ กระบวนการหรือแนวปฏิบัติที่นำการศึกษาเข้าสู่คุณภาพ ประกอบด้วย

1.1 การกำหนดมาตรฐานด้านผลผลิต ปัจจัยและกระบวนการ

1.2 การพัฒนาเข้ามาตรฐาน หมายถึง การพัฒนาปัจจัยทางการศึกษาต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนาครูผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และผู้บริหารทางการศึกษา และการสนับสนุนปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

2. การตรวจสอบ และการแทรกแซงคุณภาพการศึกษา คือ กระบวนการหรือแนวปฏิบัติในการดำเนินงานเพื่อการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย

2.1 การประเมินความก้าวหน้า ของโรงเรียนและการจัดทำรายงานของโรงเรียนต่อประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีลักษณะเป็นการติดตามและตรวจสอบของโรงเรียน

2.2 การติดตามและตรวจสอบ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.3 มาตรการปรับปรุงคุณภาพโรงเรียน ที่มีคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. การประเมินคุณภาพการศึกษา คือ กระบวนการหรือแนวปฏิบัติในการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด ประกอบด้วย

3.1 การทบทวนคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

3.2 การประเมินเพื่อรองรับมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน

3.3 การประเมินผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาพรวม หรือ การประเมินคุณภาพการศึกษา

จिरดา เจริญคำ (2544 : 20-22) ได้กล่าวถึง หลักการประกันคุณภาพการศึกษา ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดมีหลักการ ดังนี้

1. รัฐกระจายอำนาจการกำหนดนโยบายการบริหารงานวิชาการ

2. รัฐสนับสนุนให้ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการศึกษา

3. รัฐจะต้องจัดให้มีการควบคุมคุณภาพการศึกษา มีระบบการตรวจสอบ และแทรกแซงคุณภาพการศึกษา และระบบการประเมินคุณภาพการศึกษา

กรอบการประกันคุณภาพการศึกษา การประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย การดำเนินงาน 3 ประการ

1. รัฐกระจายอำนาจการกำหนดนโยบายการบริหารงานวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และทรัพยากร

2. รัฐสนับสนุนให้ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการศึกษา

3. รัฐจะต้องจัดให้มีการควบคุมคุณภาพการศึกษา มีระบบการตรวจสอบและแทรกแซงคุณภาพการศึกษา และระบบการประเมินคุณภาพการศึกษา

กรอบการประกันคุณภาพการศึกษา การประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย การดำเนินงาน 3 ประการ

1. การควบคุมคุณภาพ (quality control) คือ กระบวนการ หรือแนวปฏิบัติที่นำ การศึกษาเข้าสู่คุณภาพ ประกอบด้วย

1.1 การกำหนดมาตรฐาน ด้านผลผลิต บัณฑิต กระบวนการ

1.2 การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน

2. การตรวจสอบและการแทรกแซงคุณภาพการศึกษา (quality audit and intervention) ประกอบด้วย

- 2.1 การประเมินความก้าวหน้าของโรงเรียน
- 2.2 การติดตามและตรวจสอบของหน่วยงาน
- 2.3 การประเมินผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาพรวม

3. การประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน โรงเรียนที่มีระบบการประเมินคุณภาพ การศึกษานั้น จะต้องเป็นโรงเรียนที่มุ่งมั่นจะสร้างระบบคุณภาพให้ผลผลิต (นักเรียน) สอดคล้อง กับความต้องการของลูกค้า โรงเรียนที่ไม่มีเด็กเข้าเรียน โรงเรียนที่มีเสียงกล่าวขานว่า ผู้บริหารไม่ อยู่โรงเรียน ผู้บริหารเผด็จการ ผู้บริหารทุจริต คำกล่าวขานเหล่านี้ล้วนทำให้ขาดความมั่นใจ ในโรงเรียน

โรงเรียนที่มีระบบการประกันคุณภาพ เป็นการรับประกันระบบการบริหารคุณภาพของ องค์กร เป็นการสร้างความมั่นใจว่า ผลผลิต (นักเรียน) เมื่อออกมาจากกระบวนการแล้ว จะมีคุณภาพที่ดีตรงตามความต้องการของลูกค้า ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน เพื่อสร้างความมั่นใจในคุณภาพของการจัดการศึกษา โรงเรียน จะต้องแสดงภาระหน้าที่ความ รับผิดชอบต่อนักเรียน และผู้ปกครองนั่นคือ ผลผลิตของผู้เรียนต้องตอบสนองลูกค้า และเป็นไป ตามมาตรฐานที่กำหนด ในด้านผู้ปกครองต้องเปิดโอกาสให้ ผู้ปกครอง ชุมชน ได้มีส่วนร่วม รับผิดชอบ ร่วมตัดสินใจในรูปของคณะกรรมการโรงเรียน โรงเรียนต้องแสดงภาระหน้าที่ มีความรับผิดชอบต่อมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งรวมทั้งมาตรฐานด้านผลผลิต ด้านปัจจัย และด้าน กระบวนการในด้านผลผลิต โรงเรียนจะต้องกำหนดมาตรฐาน โดยคณะกรรมการโรงเรียน เมื่อได้ มีการจัดการศึกษา จนนักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐาน คุณภาพที่โรงเรียนต้องให้ความสำคัญ คือ คุณภาพของผลผลิต แต่การที่ได้มาซึ่งคุณภาพของผลผลิตที่ลูกค้าพอใจนั้น จะต้องมาจาก คุณภาพของกระบวนการ และคุณภาพของบุคลากร กระบวนการที่มีคุณภาพ และคนที่มีคุณภาพ เท่านั้น จึงจะสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพได้ และกระบวนการที่มีคุณภาพจะต้องเป็นกระบวนการ ที่ครบวงจรคุณภาพของคน ต้องได้รับการฝึกอบรม เพื่อให้ทำงานได้อย่างถูกต้องมีประสิทธิภาพ รู้วิธีทำงานที่ถูกต้องรวดเร็ว

3. หลักการบริหารการศึกษา

3.1 ขอบข่ายการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการ
ประถมศึกษาแห่งชาติ. 2539 : 6)

โรงเรียนประถมศึกษาทุกแห่งทุกขนาด ซึ่งจัดการศึกษาในระดับต่าง ๆ ทั้งก่อน
ประถมศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น จัดงานบริหารงานของโรงเรียนเป็น
6 งาน ซึ่งมีขอบข่ายโดยสรุป ดังนี้

- 1) งานวิชาการ การบริหารงานวิชาการเป็นการบริหารกิจกรรม ทุกกิจกรรมที่
เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพมากที่สุด
- 2) งานบุคลากร การบริหารงานบุคลากร เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากร
บุคคล ให้เป็นกำลังสำคัญในการบริหารงานด้านอื่น ๆ ให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ
โดยทั่วไปจะครอบคลุม การสรรหาบุคคลเข้าปฏิบัติงาน การดูแล บำรุงรักษา การพัฒนา
จนกระทั่งพ้นจากงาน
- 3) งานกิจการนักเรียน การบริหารงานกิจการนักเรียน เป็นงานที่เกี่ยวข้อง
กับตัวนักเรียน และกิจกรรมนักเรียนทั้งหมด ยกเว้นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน
ในห้องเรียน ซึ่งช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนในหลักสูตรให้บรรลุผลสำเร็จ
- 4) งานธุรการ การเงิน และพัสดุ การบริหารงานธุรการ การเงิน และพัสดุ
ที่ปฏิบัติอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา ปฏิบัติโดยยึดกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับเกณฑ์ เงื่อนไขตาม
หนังสือสั่งการ มีลักษณะเป็นงานประจำ ครอบคลุม 3 งาน คือ งานธุรการ งานการเงิน และ
งานพัสดุ
- 5) งานอาคารสถานที่ การบริหารงานอาคารสถานที่ คือ งานการจัดอาคาร
สถานที่ บริเวณที่มุ่งประโยชน์ใช้สอยอย่างเต็มที่ ครอบคลุมงานการจัดให้มีอาคารสถานที่ การใช้
ประโยชน์ การบำรุงรักษาและการตกแต่ง
- 6) งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การบริหารงานความสัมพันธ์
ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือ การที่โรงเรียนพยายามนำทรัพยากรในชุมชน มาใช้ให้เกิดประโยชน์
มากที่สุด และใช้ชุมชนได้มีโอกาสใช้บริการจากโรงเรียน ครอบคลุมงานการให้บริการ และรับ
ความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน งานให้ความร่วมมือกับชุมชน และงานประชาสัมพันธ์

3.2 ระบบโครงสร้างการบริหาร

โรงเรียนมีการแบ่งโครงสร้างบริหารออกเป็น 2 งานใหญ่ ได้แก่ งานบริหารทั่วไป และงานพัฒนาวิชาการ และในแต่ละงานแบ่งออกเป็นงานละ 2 ฝ่ายรวม 4 ฝ่าย (โรงเรียน วัดดวงซ้อย, 16 มิถุนายน 2544) ดังนี้

- 1) งานบริหารทั่วไป ประกอบด้วย ฝ่ายธุรการ และฝ่ายบริการทางการศึกษา
- 2) งานพัฒนาวิชาการ ประกอบด้วย ฝ่ายวิชาการ และฝ่ายปกครอง

ลักษณะของสถานศึกษา สถานศึกษาถือเป็นองค์การทางการศึกษา ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มร่วมกันทำงานของบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาได้บรรลุประสิทธิภาพตามเป้าหมายการศึกษาสถานศึกษา จึงเป็นศูนย์กลางของบุคลากร และทรัพยากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันทางการศึกษา มีการประสานร่วมมือกัน และมีการจัดองค์การให้เป็นระบบ เพื่อทำให้เกิดการปฏิบัติงานได้บรรลุผลตามลักษณะ และบริบทของสถานศึกษานั้น ๆ สถานศึกษาจึงเป็นองค์การที่มีโครงสร้าง (structure) ตามหลักการจัดองค์การอย่างมีระเบียบ และหลักการของการจัดแบ่งหน้าที่งาน อำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ การบังคับบัญชา เป็นต้น ทั้งนี้จำเป็นต้องจัดให้เหมาะสมกับเทคโนโลยี ที่องค์การหรือสถานศึกษานั้น ๆ ใช้ในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่

1.1 โครงสร้างของสถานศึกษา

McFarland (1974) ให้ความหมาย โครงสร้างองค์การ หมายถึง รูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งต่าง ๆ และผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ

Bedian and Zammuto (1991) ให้ความหมาย โครงสร้างองค์การ หมายถึง รูปแบบของการประสานงาน ของหน่วยงานกับส่วนกลาง การเคลื่อนไหว ของงานอำนาจในการดำเนินงาน และการติดต่อสื่อสาร ซึ่งเชื่อมโยงกับกิจกรรมต่าง ๆ ของบรรดาสมาชิกขององค์การนั้น ๆ

สำหรับโครงสร้างองค์การในบริบททางการศึกษา คือ โครงสร้างของสถานศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า งานในสถานศึกษามีการแบ่ง หรือจัดสรรอย่างไร มีกลไกความร่วมมือประสานงานที่เป็นทางการตลอดจน รูปแบบปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในสถานศึกษาอย่างไร ดังนั้นโครงสร้างของสถานศึกษา จึงมองเห็นได้ในรูปแบบของแผนภูมิการบริหารงาน หรือแผนภูมิองค์การ (organization chart) ประกอบด้วย ลำดับชั้นการบังคับบัญชา (hierarchy) การแบ่งแรงงาน (division of labor) การจัดแผนงาน (departmentalization) ช่วงการควบคุมบังคับ

บัญชา (span of control) สายการบังคับบัญชา (chain of command) หลักเอกภาพในการบังคับบัญชา (unity of command) อำนาจหน้าที่ (authority) ความรับผิดชอบ (responsibility) ซึ่งองค์ประกอบหลัก ของโครงสร้างองค์การที่ได้รับการยอมรับมากที่สุดสรุปได้ 3 ประการ (Blachbum and Cummings, 1982) ได้แก่ 1) ความซับซ้อน (complexity) 2) ความเป็นทางการ (formalization) และ 3) การรวมอำนาจ (centralization)

Robbins (1990) เห็นว่าการจัดรูปองค์การที่ต่างกันมีผลต่อประสิทธิผลขององค์การ การออกแบบโครงสร้างองค์การ จึงต้องคำนึงถึงทั้งในส่วนลักษณะขององค์การเอง พร้อมกับพิจารณาลักษณะของสภาพแวดล้อมขององค์การ เพื่อให้ได้โครงสร้างองค์การตามปัจจัยสภาพแวดล้อม

จากแนวคิดของนักวิชาการจะเห็นได้ว่า โครงสร้างองค์การ หรือโครงสร้างของสถานศึกษามีอิทธิพลต่อการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา ช่วยให้การดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ไปสู่เป้าหมาย มีความเป็นระเบียบ และขจัดความไม่แน่ชัด ของอำนาจหน้าที่ในแต่ละแผนก และแต่ละบุคคล อีกทั้งช่วยสนับสนุนให้เกิดการประสานความร่วมมือกันภายในองค์การ ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าโครงสร้างของสถานศึกษาที่เหมาะสม สามารถช่วยให้การดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาบรรลุประสิทธิผล และเกิดประสิทธิภาพได้

1.2 สภาพการใช้เทคโนโลยีภายในสถานศึกษา

Steers (1977) ให้คำจำกัดความ เทคโนโลยี หมายถึง กระบวนการที่องค์การแปลงสภาพวัตถุดิบ หรือตัวป้อนที่มีจำกัดให้เปลี่ยนเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีประสิทธิภาพ ตามเป้าหมาย โดยอาศัยพลังงานทางเครื่องจักรและทางสมอง

Van de Ven et al. (1976) ซึ่งได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีและการประสานงานในองค์การเสนอแนวคิด เกี่ยวกับเทคโนโลยีในองค์การว่า ภารกิจประจำที่ใช้เทคโนโลยีง่าย ๆ สามารถประสานงานด้วยกลไกต่าง ๆ ภารกิจพิเศษที่ใช้เทคโนโลยีซับซ้อนสามารถประสานงานด้วยการการประชุมกลุ่ม ภารกิจประจำที่ใช้เทคโนโลยีที่พึ่งพิงกัน สามารถประสานงานด้วย กลุ่มหรือตัวบุคคล สำหรับองค์การใหญ่ต้องมีการประสานกลไก ด้วยกฎเกณฑ์ นโยบาย การสื่อสารแบบทางการ แสดงว่าเทคโนโลยีและขนาดของหน่วยปฏิบัติงานในองค์การขนาดใหญ่มีอิทธิพลต่อวิธีการประสานงานขององค์การ

Woodward (1982) กล่าวถึงเทคโนโลยี (technology) หมายถึง เครื่องมือเครื่องใช้ตลอดจนวิธีการ ที่โรงเรียนนำมาใช้ในการดำเนินงาน ก็มีผลกระทบต่อประสิทธิผลของโรงเรียนเช่นกัน และศึกษาพบว่า หากพิจารณาในระดับองค์การ เทคโนโลยีจะสัมพันธ์กับจำนวนระดับ

ของสายการบังคับบัญชา หากพิจารณาในระดับทางเดินของสายงาน เทคโนโลยีจะสัมพันธ์กับการกระจายอำนาจการตัดสินใจในการปฏิบัติงาน

ทศนา แหมมณี (2545 หน้า 17) กล่าวว่า อิทธิพลของครูผู้สอนมีผลต่อการจัดการเรียนการสอนจะส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน นักเรียนจึงเรียนรู้ด้วยความสุข

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545. หน้า 54 - 55) กล่าวว่า ยุทธศาสตร์สู่ความสำเร็จ ในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาว่า ยุทธศาสตร์การกำหนดผู้รับผิดชอบ เป็นยุทธศาสตร์สำคัญ ทั้งนี้ เพราะในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษานั้น จะต้องให้บุคลากรดำเนินการเป็นทีม จึงจำเป็นจะต้องมีผู้รับผิดชอบในการประสาน และกำกับติดตามการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และความมั่นใจในการดำเนินงาน จึงควรมอบหมายให้มีคณะทำงาน คณะกรรมการ เพื่อเป็นตัวกลางเชื่อมโยงประสาน กำกับดูแลให้มีการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา ภายในสถานศึกษา และดำเนินงานให้เชื่อมโยงกันจากเอกสารและแนวคิดดังกล่าว ทำให้เชื่อได้ว่า ลักษณะสถานศึกษาจะส่งผลต่อการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ดังนั้นในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จึงให้ความหมายของลักษณะสถานศึกษาว่าหมายถึงองค์ประกอบโครงสร้างการบริหารของสถานศึกษา ซึ่งมีการแบ่งงานและหน้าที่ของแต่ละงาน อย่างชัดเจนไม่ซ้ำซ้อนกัน มีความคล่องตัวในการประสานงานระหว่างแผนกต่าง ๆ มีการกำหนดมาตรฐานของการปฏิบัติงาน โดยอาศัยกฎระเบียบข้อบังคับ ตลอดจนการนำความรู้หรือวิทยาการไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ลักษณะของสภาพแวดล้อม Steers (1977) กล่าวว่า ลักษณะของสภาพแวดล้อมมีทั้งสภาพแวดล้อมภายนอก อันได้แก่ ความสลับซับซ้อน ความมั่นคง และความไม่แน่นอน เช่น สภาพการณ์ด้านการตลาด เศรษฐกิจ และการเมือง เป็นต้น สำหรับสภาพแวดล้อมภายในองค์การ หมายถึง บรรยากาศองค์การ วัฒนธรรมองค์การ ซึ่งล้วนมีผลกระทบต่อการทำงานภายในองค์การ

ทุกองค์การรวมถึง สถานศึกษาย่อมมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทั้งภายในสถานศึกษา และสภาพแวดล้อมภายนอกสถานศึกษาอย่างปฏิเสธไม่ได้ ซึ่งสภาพแวดล้อมดังกล่าวนั้นยังมีความซับซ้อน หลากหลาย ไม่แน่นอน และเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ สถานศึกษาจึงไม่สามารถปิดกั้นตนเองได้ หากกลับต้องศึกษา และวิเคราะห์แนวโน้มของสภาพแวดล้อมเพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนด แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของตนเองอย่างเหมาะสม และจากผลการศึกษาของ สยาม สุ่มงาม (2541. หน้า บทคัดย่อ)

เก็จกนก เอื้อวงศ์ (2546. หน้า 348) สุพัตรา ทรัพย์เสถียร (2546. หน้า บทคัดย่อ)
 ตรีนาถ กลิ่นชั้น (2547. หน้า บทคัดย่อ) และวรรณภา วรรณมาศ (2547. หน้า บทคัดย่อ) พบว่า
 ลักษณะของสภาพแวดล้อมส่งผลต่อการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา

สำหรับผู้ศึกษาค้นคว้าได้ให้ความหมายของ ลักษณะของสภาพแวดล้อม หมายถึง
 สภาพที่แสดงบรรยากาศภายในสถานศึกษา วัฒนธรรมองค์กร นโยบายการสนับสนุนจากภาครัฐ
 หน่วยงานต้นสังกัด และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดสถานศึกษา ซึ่งส่งผลต่อการดำเนินการ
 ประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

ภาวะผู้นำของผู้บริหาร Green (1988) กล่าวว่า ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการ ที่แสดงถึง
 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตาม องค์ประกอบของภาวะผู้นำประกอบด้วย ผู้นำ ผู้ตาม
 ความสัมพันธ์ผู้นำกับผู้ตามและบริบทที่เกี่ยวข้อง

Sergiovanni และ Moore (1989) สรุปว่า ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการของการเกลี้ย
 กล่อมและการจูงใจของผู้นำที่จะให้ผู้ตามประพฤติปฏิบัติตาม เพื่อส่งเสริมเป้าหมายของผู้นำ หรือ
 เป้าหมายร่วมกันของผู้นำกับผู้ตาม นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาต้องแสดงความ
 เป็นผู้นำใน 3 ประการ คือ

1. พฤติกรรมของผู้บริหาร กล่าวคือ จำเป็นต้องมีพฤติกรรมที่เหมาะสมกับเกียรติและ
 ตำแหน่ง ต้องประสานกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มที่จำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อการบรรลุ
 เป้าหมาย พฤติกรรมของผู้บริหารจึงมีอิทธิพลต่อโครงสร้าง กระบวนการและวิธีการทำงาน
 นอกจากนั้นยังมีอิทธิพลต่อขวัญของ ครู – อาจารย์ และพฤติกรรมของนักเรียน ทั้งนี้ผู้บริหาร
 สถานศึกษาต้องแสดงพฤติกรรมใน 2 ลักษณะ ลักษณะแรก คือ พฤติกรรมที่มุ่งงาน เพื่อมุ่งให้
 การปฏิบัติภารกิจของโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จ ลักษณะที่สอง คือ พฤติกรรมมุ่งคนสนใจใน
 บุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ให้ความสนใจในเรื่องที่เกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัย การยอมรับนับถือ
 ศักดิ์ศรี และคุณค่าในความเป็นคน

2. พัฒนาคนอื่น เนื่องจากเป้าหมายที่เด่นชัดของสถานศึกษา คือ การพัฒนาคนซึ่ง
 ต้องมุ่งพัฒนาทั้งผู้สอนและผู้เรียน เพราะหากบุคคลได้รับการพัฒนาทั้งความสามารถและจิตใจถึง
 ระดับที่พึงปรารถนาแล้วก็ย่อมเชื่อได้ว่าสถานศึกษาย่อมบรรลุถึงประสิทธิผลได้

3. หน้าที่ของผู้นำกลุ่ม ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องแสดงบทบาทผู้นำของกลุ่มใน
 2 ประการ ประการแรก คือ บทบาทในการปฏิบัติภารกิจของกลุ่ม ซึ่งต้องแสดงบทบาท
 ในการทำงานให้สำเร็จ ประการที่สอง คือ บทบาทในการสร้างกลุ่ม เป็นบทบาทที่ทำให้กลุ่มคงอยู่
 ต่อไปได้ และมีความเจริญ บทบาทในประการหลังนี้จะต้องสนใจในพฤติกรรมของคน สร้างความ

กลมเกลียวสมานฉันท์ภายในกลุ่ม ปฏิเสธน้ำใจให้สมาชิกสนใจที่จะทำงานแบบใหม่ที่ดีกว่า รู้จักประเมินผลสิ่งที่ตนทำไปแล้ว เพื่อนำมาปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น

จากแนวคิดนักวิชาการ ภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการบริหารองค์การ สามารถช่วยให้องค์การและบุคลากรในองค์การดำเนินงาน บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ นอกจากนี้ผลการศึกษาค้นคว้าวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารส่งผลต่อประสิทธิผลในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สุพิตรา ทรัพย์เสถียร, 2546. หน้า 135) สอดคล้องกับ เก็จกนก เอื้อวงศ์. (2546. หน้า 352) ซึ่งพบว่า ภาวะผู้นำ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการดำเนินการในระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545. หน้า 53) ซึ่งกล่าวว่า ยุทธศาสตร์สู่ความสำเร็จในการประกันคุณภาพการศึกษาประการแรกคือ ยุทธศาสตร์ภาวะผู้นำของผู้บริหาร โดยที่ผู้บริหารจะต้องเป็นแกนหลักในการบริหารและดำเนินการร่วมกับแกนนำอื่น ๆ ใ้บุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง สามารถทำงานเป็นทีม เพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาให้เป็นระบบครบวงจร รวมทั้งกำกับดูแลให้มีการดำเนินการดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง จากผลการศึกษาค้นคว้าและงานวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่า การบริหารการศึกษาเพื่อให้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาบรรลุผลนั้น มีองค์ประกอบที่ความสำคัญและขาดไม่ได้คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีหน้าที่เป็นผู้นำในการรวมพลังทั้งหลายเพื่อให้สถานศึกษาบรรลุเป้าหมายในด้านการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

ดังนั้นในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จึงสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและให้ความหมายของภาวะผู้นำของผู้บริหาร หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกถึงวิธีการบริหารและการสั่งงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลและสามารถโน้มน้าวให้ครูและบุคลากรในสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องคล้อยตาม

การใช้กลยุทธ์ Vancil (1976) กล่าวว่า การกำหนดกลยุทธ์ เป็นแนวคิดของผู้นำองค์การในการจัดระเบียบขึ้น และสะท้อนให้เห็นถึง 1) วัตถุประสงค์ระยะยาว หรือจุดหมายขององค์การ 2) ข้อจำกัดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในวงกว้างและนโยบายทั้งหมด 3) ชุดแผนงานที่ใช้อยู่ในปัจจุบันและเป้าหมายในระยะสั้น ที่ยอมรับกันว่าจะช่วยสร้างประสิทธิผลให้้องค์การ การกำหนดกลยุทธ์จะประกอบด้วย การกำหนดพันธกิจ (mission) และวัตถุประสงค์ทางกลยุทธ์ (strategic objectives) การกำหนดแผนงานหลัก (major plans) นโยบาย (policies) และกลยุทธ์ย่อย (substrategies)

Reddin (1970) กล่าวว่า กลยุทธ์ เป็นแบบของวัตถุประสงค์ ความมุ่งหมาย หรือ เป้าหมาย และนโยบายหลัก รวมทั้งแผนงานต่าง ๆ ที่ช่วยให้สามารถบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายต่าง ๆ ได้

ส่วนสำคัญของการกำหนดกลยุทธ์ คือ การสร้างกลยุทธ์ทางเลือก (identifying strategic alternatives) เพื่อการบรรลุพันธกิจ และเป้าหมายวัตถุประสงค์องค์กร Bayars (1992) แบ่งระดับกลยุทธ์เป็นกลยุทธ์ระดับองค์กรหรือบริษัท (corporate strategies) ซึ่งเป็นกลยุทธ์โดยรวม กลยุทธ์เฉพาะหน่วยธุรกิจ (business unit strategies) อันเป็นกลยุทธ์เฉพาะสำหรับหน่วยงานหนึ่ง ๆ และกลยุทธ์ปฏิบัติการ (functional strategies) อันเป็นแนวทางการปฏิบัติของกิจกรรมเฉพาะงาน

การกำหนดกลยุทธ์ ถือเป็นหัวใจในการปฏิบัติงานของสถานศึกษา ถ้าสถานศึกษาใด มีการกำหนดกลยุทธ์เกี่ยวกับ การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ก็จะทำให้การดำเนินงานมีความเป็นระเบียบแบบแผน มีการมอบหมายหน้าที่ และภาวะความรับผิดชอบที่ชัดเจน เนื่องจากเมื่อกำหนดกลยุทธ์แล้ว ย่อมต้องมีแผนการทำงานรองรับ ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543. หน้า 6) ที่กล่าวว่า สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง อันประกอบด้วย การวางแผนการดำเนินงาน โดยสถานศึกษาต้องจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาที่สอดคล้องกับ ความมุ่งหมายและหลักการตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรฐานการศึกษา และเป้าหมาย / ปรัชญา / ธรรมนูญสถานศึกษา กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการที่ชัดเจน ติดตามประเมินผลการทำงานของตนเองอย่างต่อเนื่อง และนำผลการประเมินมาใช้ปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

จากแนวคิดนักวิชาการผู้วิจัยเห็นว่า กลยุทธ์มีอิทธิพลต่อการดำเนินงาน ด้านต่าง ๆ ขององค์กร เป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นวัตถุประสงค์ระยะยาว หรือจุดมุ่งหมายขององค์กร เป็นการบ่งบอกถึง วิธีการทำงานในระยะยาวขององค์กร เพื่อช่วยให้องค์กรสามารถดำเนินงานบรรลุ ผลสำเร็จตามเป้าหมายต่าง ๆ ได้

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความหมายของการใช้กลยุทธ์ หมายถึง การดำเนินการวางแผนระยะยาวของสถานศึกษา ที่กำหนดเป้าหมายนโยบายวัตถุประสงค์ และแนวปฏิบัติงานต่าง ๆ ของสถานศึกษาเพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีได้ชัดเจน และสามารถยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบันได้

การติดต่อสื่อสาร Hoy and Miskel (1991) ให้ความหมายของการติดต่อสื่อสารในสถานศึกษาว่า เป็นการแลกเปลี่ยนข่าวสาร ความรู้สึกนึกคิด หรือทัศนคติ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ซึ่งได้แก่ระหว่าง ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้ที่สนใจเกี่ยวข้องอื่น ๆ และมีความเห็นว่าการติดต่อสื่อสารเป็นกระบวนการที่สำคัญ และเกี่ยวข้องกับระบบราชการ บรรยากาศขององค์กร แรงจูงใจ ภาวะผู้นำ และการตัดสินใจของผู้บริหาร เป็นพฤติกรรมที่จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถบริหารงานองค์กรได้ประสบความสำเร็จ

Barnard (1972 อ้างถึงใน Hoy and Miskel, 1991) กล่าวว่า การติดต่อสื่อสารเป็นกระบวนการที่สำคัญขั้นแรกขององค์กร และเป็นสิ่งจำเป็นที่ช่วยให้บุคคลประสบความสำเร็จ และช่วยให้องค์กรได้รับประสิทธิผลตามเป้าหมายขององค์กร

Steers (1977) กล่าวว่า การติดต่อสื่อสารจะยิ่งมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น หากองค์กรนั้น ๆ ต้องเกี่ยวข้องกับความไม่แน่นอนในระดับสูง โครงสร้างโรงเรียน และเทคโนโลยีที่ใช้ในสถานศึกษามีความซับซ้อนมาก

จากแนวคิดของนักวิชาการดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่า การติดต่อสื่อสารมีบทบาทสำคัญ และเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงให้บุคคลในสถานศึกษาเกิด การประสานงานและดำเนินการสู่เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ภายในองค์กร กระบวนการภายในองค์กรที่สำคัญ ๆ เช่น ภาวะผู้นำ การตัดสินใจของผู้บริหาร ล้วนขึ้นอยู่กับความสามารถและประสิทธิภาพในการติดต่อสื่อสารในองค์กรทั้งสิ้น จึงน่าจะเชื่อได้ว่าการติดต่อสื่อสาร จะส่งผลต่อการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในการวิจัยครั้งนี้ การติดต่อสื่อสาร หมายถึง กระบวนการติดต่อสื่อสารประสานงานด้วยวิธีการต่าง ๆ หลากหลายรูปแบบ เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาได้รับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้ตรงกันและเป็นปัจจุบัน

การนิเทศติดตาม การนิเทศติดตามภายในสถานศึกษามีจุดมุ่งหมายสำคัญ เพื่อพัฒนาครู ช่วยเหลือครูให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานทุกด้าน เพื่อส่งผลให้เกิดคุณภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ของบุคลากรในสถานศึกษา

จากการศึกษาของ ปิยะธิดา ทองอร่าม (2545) พบว่า ปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการศึกษา คือ การนิเทศติดตามผลการปฏิบัติงานของครูอาจารย์ในโรงเรียน โดยผู้บริหาร เป็นการกระตุ้นให้การดำเนินงานของโรงเรียนประสบผลสำเร็จ และเกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับ มุฮัมมัดดาอูด บิลร่าห์มาน (2545) สยาม สุ่มงาม (2541) เข็มทอง ศิริแสงเลิศ (2540) ที่พบว่า การนิเทศติดตามส่งผลต่อการดำเนินการประกันคุณภาพ

การศึกษา จึงน่าเชื่อได้ว่ากรณีศึกษาที่ได้นำมาเป็นปัจจัยหนึ่งส่งผลต่อการดำเนินการ
ประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความหมายของกรณีศึกษา หมายถึง กระบวนการ
หรือกิจกรรมที่ผู้บริหาร หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายปฏิบัติต่อครู และบุคลากรในสถานศึกษา เพื่อให้
พัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะในการปฏิบัติงาน เกิดขวัญและกำลังใจ ในการทำงานและ
กิจกรรมต่าง ๆ

การทำงานเป็นทีม การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เป็นเรื่องของครู
และบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา มิใช่เป็นเรื่องของคนใดคนหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ
และมีใช่เป็นการดำเนินงาน แบบต่างคนต่างทำ แต่เป็นเรื่องที่ทุกคนจะต้องทำงานร่วมกันอย่าง
ต่อเนื่อง และมีความเชื่อมโยงระหว่างภารกิจต่าง ๆ ของสถานศึกษา ซึ่งหากสถานศึกษา
มีการทำงานเป็นทีมที่เข้มแข็ง ก็จะทำให้การประกันคุณภาพภายในมีความต่อเนื่อง และยั่งยืน
จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยมีผู้กล่าวถึงการทำงานเป็นทีม ดังนี้

สุพัตรา ทรัพย์เสถียร (2546. หน้า 63) ให้ความหมายของการทำงานเป็นทีม หมายถึง
สภาพที่บุคลากรในโรงเรียนมีการรวมกลุ่มกันดำเนินกิจกรรมร่วมกันและก่อให้เกิดการเชื่อมโยง
ระหว่างกัน เพื่อต้องการทำงานให้บรรลุประสิทธิผลด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
ตามที่โรงเรียนมุ่งหวัง

ยงยุทธ เกษสาคร (2545. หน้า 189) กล่าวว่า การทำงานเป็นทีม หมายถึง การที่บุคคล
ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มาทำงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพและ
ผู้ปฏิบัติงานต่างก็เกิดความพอใจในการทำงานนั้น การทำงานเป็นทีมช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของ
องค์กร เนื่องจากทำให้วัตถุประสงค์รวมขององค์กรประสบความสำเร็จสูงสุด โดยสมาชิกในทีมมี
ความถึงพอใจในงานที่กระทำ และมีความพึงพอใจเพื่อนร่วมงาน

Holder และ Wardle (1981 อ้างอิงจาก Hoy and Miskel, 1991) ให้ความหมาย ของการ
ทำงานเป็นทีมว่าหมายถึง กลุ่มพิเศษที่มีการนำเอาบุคคลมาทำงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดผลสำเร็จ
ตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ และในกระบวนการของการนำไปสู่ความสำเร็จนั้น บุคคลในกลุ่มจะเรียนรู้
จากกัน มีความคิดริเริ่ม และมีการทำนายในการปฏิบัติงานมากขึ้น

Brill (1976 อ้างอิงจาก Hoy and Miskel, 1991) กล่าวว่า การทำงานเป็นทีม เป็นการ
ทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ มีการร่วมมือร่วมใจ ติดต่อกสื่อสาร และใช้ความรู้เกี่ยวกับ
ความสามารถที่มีอยู่ร่วมกันวางแผนทำงานให้สำเร็จ

จากแนวคิดนักวิชาการและการศึกษาเอกสารที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงให้ความหมายของการทำงานเป็นทีม หมายถึง สภาพที่ครูและบุคลากรในสถานศึกษาร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยการรวมกลุ่ม แบ่งงาน และประสานการทำงานเชื่อมโยงต่อเนื่องกัน เพื่อให้การดำเนินการด้านต่าง ๆ บรรลุผล

การร่วมมือกันของบุคลากรในองค์การเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องการ เพราะถ้าบุคคลมีความร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติงานจะทำให้เกิดขวัญกำลังใจ และเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ทำให้ทีมงานแข็งแกร่ง สามารถดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย โดยการทำงานเป็นทีมมีความสำคัญและประโยชน์ดังนี้ (ชัตติยา กรรณสูต, 2528 และพจน์ เพชรบุรณิน, 2531. อ้างอิงจาก มิ่งขวัญ สันหัตถการ, 2546. หน้า 15-17)

1. ช่วยให้ทุกคนเข้าใจกระบวนการทำงานร่วมกัน
2. ช่วยให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันของบุคลากร
3. ช่วยให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงาน
4. ช่วยให้การตัดสินใจในเรื่องราวต่าง ๆ รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ
5. ความหลากหลายด้านความรู้ ความสามารถ และทักษะจะช่วยให้การแก้ปัญหาสำเร็จ ลุล่วงด้วยดี
6. บุคลากรจะเกิดทักษะ เจตคติที่ดีต่อหน่วยงานและทุกคน ช่วยลดปัญหาความขัดแย้งของบุคลากรในหน่วยงาน
7. ช่วยให้เกิดปฏิภวาระหว่างบุคคลในทีมมีการสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลที่ต้องการ
8. กระตุ้นให้แต่ละคนในทีมเร่งมือทำงานให้เสร็จทันเวลา และมีคุณภาพ
9. ช่วยให้งาน/โครงการที่ใหญ่ และยากสำเร็จได้ในเวลาอันสั้น
10. สามารถนำความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ของแต่ละคนมารวมกันใช้ให้เกิดประโยชน์
11. ขจัดปัญหาการทำงานซ้ำซ้อน หรือขัดแย้งกัน
12. สมาชิกของกลุ่มมีความผูกพันกัน เป็นการสร้างความสำนึกในความรับผิดชอบร่วมกัน

ลักษณะของทีมงานที่ดี

ทีมงานที่ดีและมีประสิทธิภาพควรมีลักษณะดังต่อไปนี้ (ยงยุทธ เกษสาคร, 2545. หน้า 189-191)

1. มีการกำหนดนโยบาย จุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ในการทำงานที่ชัดเจน
2. สมาชิกทุกคนของทีมงานรับรู้นโยบาย จุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ในการทำงานอย่างทั่วถึงด้วยความเข้าใจตรงกัน
3. สมาชิกมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา และตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของตนเองมากที่สุด และใช้รูปแบบความเห็นร่วมกันทุกฝ่ายหรือฉันทามติ (Consensus)
4. การกำหนดบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานของสมาชิก ต้องมีความชัดเจน และเข้าใจตรงกัน ปฏิบัติงานไปในทิศทางเดียวกัน
5. การสื่อสารเป็นแบบเปิด (Open-Communication) เพื่อให้สมาชิกทุกคนรับทราบข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างทั่วถึงกัน
6. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ใหม่ ๆ ในการปฏิบัติงานอยู่เสมอ
7. การแก้ปัญหาคือความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเกิดมาจากอะไรก็ตามจะต้องคำนึงถึงความพอใจของทุกฝ่าย เป็นสำคัญ
8. สมาชิกแต่ละคนจะต้องมีความจริงใจ เชื่อใจ และไว้วางใจซึ่งกัน และกันในกลุ่มสมาชิกของทีม และมีความซื่อสัตย์ต่อหน่วยงาน
9. บรรยากาศในการทำงานโดยทั่วไป มีลักษณะไม่เป็นไปตามแบบทางการมากนัก สมาชิกในกลุ่ม หรือทีมงานมีความรู้สึกสะดวกสบาย และไม่ตึงเครียดในการทำงาน
10. สมาชิกแต่ละคนยอมรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน และพยายามหาข้อดีจากความคิดเห็นนั้น ๆ นอกจากนี้สมาชิกในทีมจะต้องเสียสละความเป็นส่วนตัวเท่าที่จำเป็น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว

ในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา จึงจำเป็นต้องอาศัยการทำงานเป็นทีม โดยทั้งนี้ ครูและบุคลากรในสถานศึกษาต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความไว้วางใจให้เกียรติซึ่งกันและกัน รวมกลุ่มกันทำงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมคิดร่วมแก้ปัญหา เพื่อให้การดำเนินการประกันคุณภาพบรรลุเป้าหมายและประสบความสำเร็จ

การบริหารจัดการงบประมาณ Vecchio (1991) กล่าวว่า องค์การที่มีประสิทธิผล คือ องค์การที่ปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจซึ่งตอบสนองความต้องการของสังคมได้และสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด โดยใช้ทรัพยากร และงบประมาณที่มีอยู่จำกัดให้คุ้มค่าเกิดประโยชน์มากที่สุด

ในการดำเนินกิจกรรมหรือภารกิจของสถานศึกษา หรือหน่วยงานต่าง ๆ จำเป็นต้องอาศัย สิ่งที่เป็นตัวกลางที่ทำให้กิจกรรมต่าง ๆ บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในด้านงบประมาณของ สถานศึกษา ที่ช่วยสนับสนุนส่งเสริม เพื่อให้การดำเนินงานหรือกิจกรรมทุกด้านของสถานศึกษา รวมถึงการประกันคุณภาพให้บรรลุประสิทธิภาพได้ แต่สถานศึกษาส่วนใหญ่เป็นสถานประกอบการ ทางการศึกษาที่มีการดำเนินงานที่ไม่ได้หวังผลกำไรทางการค้า ซึ่งทำให้งบประมาณที่นำมาใช้จ่าย ในการดำเนินงานแต่ละด้าน จึงมีอยู่อย่างจำกัด การดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุประสิทธิภาพจึงต้อง อาศัยกระบวนการบริหารงานที่มีคุณภาพในการจัดการงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิด ประโยชน์สูงสุด

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงให้ความหมายของ การบริหารจัดการงบประมาณ หมายถึง กระบวนการใช้งบประมาณ ด้านการเงิน และพัสดุเป็นไปตามเป้าหมาย และแผนการที่ กำหนดไว้ให้เกิดประโยชน์ ประหยัดและคุ้มค่า

การบริหารงานบุคคล ประเสริฐ บัณฑิตศักดิ์ (2540) กล่าวว่า การจัดตั้งองค์การมักจะ ปรากฏโครงสร้างองค์การและตำแหน่งบริหาร ซึ่งจะเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารงานบุคคล มีหน้าที่ในการใช้ทรัพยากรบุคคลให้สอดคล้องกับภาระงาน หรือกิจกรรมที่กำหนดไว้อย่างมี ประสิทธิภาพให้เป็นไปตามแผนงาน เพื่อบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของแผนงานที่สนองตอบต่อ วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งองค์การนั้น ๆ และศึกษาพบว่าการบริหารงานบุคคลมีอิทธิพลต่อ ประสิทธิภาพองค์การ

Steers (1977) กล่าวว่า การบูรณาการเป้าหมายส่วนบุคคลเข้ากับเป้าหมายองค์การ โดยการทำให้บุคคลสามารถบรรลุเป้าหมายของตนได้ โดยการปฏิบัติงานที่มุ่งการบรรลุเป้าหมาย ขององค์การ จะส่งผลให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในงาน และเกิดความผูกพันต่อองค์การในทาง ตรงกันข้าม หากเป้าหมายส่วนบุคคลขัดแย้งกับเป้าหมายขององค์การก็จะนำไปสู่การลดลงของ ความพยายามต่าง ๆ ที่บุคคลกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสัมพันธ์กับประสิทธิผลองค์การกุญแจ สำคัญประการหนึ่งในการทำให้องค์การประสบความสำเร็จก็คือ การที่ผู้บริหารองค์การนั้น ๆ จัดการให้ความสัมพันธ์ระหว่างองค์การ และบุคคลให้มีลักษณะพึ่งพากันและกัน เพื่อให้ทั้งคน และองค์การล้วนบรรลุเป้าหมาย

จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าในการบริหารองค์การ ผู้บริหารจำเป็นต้องคำนึงถึงความ แตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งช่วยให้ผู้บริหารองค์การสามารถเลือกใช้รูปแบบรวมถึงการเลือกวิธีการ ที่เหมาะสมในการจัดกลุ่มคน และเลือกวิธีการนำบุคคลเหล่านั้นปฏิบัติงานที่มุ่งการบรรลุเป้าหมาย ขององค์การ เพื่อใช้จัดการบริหารบุคคลากรในองค์การของตนได้ถูกคน และสถานการณ์ให้เกิด

ประโยชน์แก่ทุกฝ่าย ดังนั้น การรู้จักลักษณะคนและบริหารได้ดี จึงเป็นทั้งศาสตร์ และศิลป์ ที่ผู้บริหารต้องใช้ในการบริหาร เพื่อให้สามารถดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ และเกิดประสิทธิภาพผลต่อไป

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยให้ความหมายของการบริหารงานบุคคล หมายถึง สภาพ การดำเนินการคัดเลือกครู และบุคลากรให้ปฏิบัติหน้าที่ โดยพิจารณาจากความรู้ ความสามารถ การมอบหมายงานที่เหมาะสม กับแต่ละบุคคล ความรู้ความสามารถ กระบวนการพัฒนา บุคลากร การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการพิจารณาให้ผลตอบแทนการปฏิบัติงาน ระบบสารสนเทศ การจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษา และการพัฒนาสารสนเทศ เพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา จำเป็นต้องใช้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงคุณภาพในปัจจุบันของ สถานศึกษาว่าอยู่ในระดับใด สูงหรือต่ำกว่ามาตรฐานเพียงใด เพื่อใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศ ในการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ของสถานศึกษาให้ได้มาตรฐาน ซึ่งเรียกว่า ข้อมูล พื้นฐานทางการศึกษา (baseline data) ทำให้มีการพัฒนาระบบสารสนเทศ (information system development) ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างหรือจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา ซึ่งอาจ อยู่ในรูปข้อมูล (data) หรืออยู่ในรูปของข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์ เรียกว่า สารสนเทศ (information) โดยมีแหล่งและการจัดเก็บที่เป็นระบบมีประสิทธิภาพ สามารถเรียกใช้หรือจัดเก็บ ได้สะดวกและรวดเร็ว

การจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษา จะทำให้สถานศึกษาสามารถวางแผนดำเนินการ ประกันคุณภาพการศึกษาไปสู่มาตรฐานการศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนการพัฒนาระบบ สารสนเทศ เพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นการจัดตั้งหรือออกแบบระบบการจัดเก็บข้อมูล สารสนเทศของสถานศึกษา ให้สามารถตอบสนองความต้องการในการดำเนินการประกันคุณภาพ การศึกษาของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีแนวทางของการพัฒนาระบบสารสนเทศของ สถานศึกษา คือ 1) การวางแผนพัฒนาระบบสารสนเทศ 2) การออกแบบระบบสารสนเทศ 3) การปฏิบัติตามระบบสารสนเทศและ 4) การกำกับติดตามและประเมินผลประสิทธิภาพของ ระบบสารสนเทศ (กรมสามัญศึกษา, 2542)

สมโภชน์ หมิ่นประเสริฐ (2546 หน้า 83) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบ การนิเทศภายในกับประสิทธิผลของการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ในโรงเรียนเครือข่าย จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ พบว่า โรงเรียนเครือข่ายหลักสูตรสถานศึกษามีประสิทธิผลการใช้หลักสูตร สถานศึกษาโดยภาพรวม อยู่ในระดับมากทุกช่วงชั้น อาจเนื่องมาจากโรงเรียนเครือข่ายหลักสูตร สถานศึกษาเป็นโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือก มาจากโรงเรียนที่มีความพร้อมมากที่สุด ในด้าน

การจัดการเรียนการสอน ด้านสื่ออุปกรณ์ ด้านอาคารสถานที่ และด้านบุคลากร นอกจากนี้หน่วยงานต้นสังกัดยังได้จัดอบรมให้ผู้บริหารและครู มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำและการนำหลักสูตรไปใช้ รวมทั้งมีการ ติดตาม กำกับ นิเทศ การปฏิบัติงานในโรงเรียนเครือข่ายอย่างใกล้ชิด และต่อเนื่องทุกช่วงชั้น นอกจากนี้ยังได้ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ ในการจัดกิจกรรมอย่างเต็มที่ซึ่งอาจทำให้โรงเรียนเครือข่ายหลักสูตรสถานศึกษาสามารถนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพผลอยู่ในระดับมากทุกช่วงชั้น

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าคุณภาพการศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินการยกระดับคุณภาพการศึกษายกระดับโรงเรียนระดับประถมศึกษา เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น ของสถานศึกษาแต่ละโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก อำเภอนครไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 3 และนักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามจุดมุ่งหมายของสถานศึกษา และมีประสิทธิผล คือการดำเนินงานที่บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และเกิดการพัฒนาทางด้านการศึกษาต่อไป

6. เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชินภัทร ภูมิรัตน (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องโครงการวิจัยสารสนเทศเพื่อการติดตาม และพัฒนาคุณภาพโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อคุณภาพผลผลิตทางการศึกษา ได้แก่

1. สมรรถภาพ ในการแก้ปัญหาของครูเกี่ยวกับการเรียนการสอน ส่งผลโดยตรงในทางบวกต่อคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และส่งผลโดยตรงในทางบวกต่อดัชนีคุณภาพผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
2. ความถี่ของกิจกรรม ที่ครูติดตามผลการเรียนของนักเรียนส่งผลโดยตรงในทางบวกต่อคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และส่งผลโดยตรงในทางบวกต่อดัชนีคุณภาพผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
3. จำนวนครั้งต่อปีที่ผู้บริหารได้ดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน ส่งผลโดยตรงในทางลบต่อการกระจายของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และส่งผลในทางบวกต่อดัชนีคุณภาพผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อคุณภาพผลผลิตทางการศึกษา ได้แก่

1. จำนวนหัวข้อของการฝึกอบรมที่ผู้บริหารได้รับ ส่งผลในทางลบต่อการกระจายของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยผ่านความถี่ของการนิเทศภายใน และส่งผลในทางบวกต่อ

คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยผ่านกิจกรรมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การอุทิศตนของครู และสมรรถภาพการแก้ปัญหาของครู นอกจากนี้จำนวนหัวข้อของการฝึกอบรมที่ผู้บริหารได้รับยังส่งผลในทางบวกต่อดัชนีคุณภาพผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยผ่านกิจกรรมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การอุทิศตนของครูและกิจกรรมที่ครูติดตามผลการเรียนของนักเรียน

2. สัดส่วนครูที่มีวุฒิปริญญาตรี ส่งผลในทางบวกต่อคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและดัชนีคุณภาพผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยส่งผ่าน 4 เส้นทาง เส้นทางแรกผ่านความเพียงพอของอุปกรณ์ การเตรียมการสอนและสมรรถภาพในการแก้ปัญหาของครู เส้นทางที่สอง ผ่านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและวิชาชีพครูและกิจกรรมการติดตามผลการเรียนของนักเรียน เส้นทางที่สาม ผ่านการอุทิศตนของครูและกิจกรรมติดตามผลการเรียนของนักเรียน เส้นทางที่สี่ ผ่านกิจกรรมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การอุทิศตนของครู สมรรถภาพในการแก้ปัญหาของครู และกิจกรรมการติดตามผลการเรียนของนักเรียน

3. จำนวนรายการครุภัณฑ์ของโรงเรียน ส่งผลในทางบวกต่อคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและดัชนีคุณภาพผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยผ่านความเพียงพอของอุปกรณ์การเรียนการสอนและสมรรถภาพในการแก้ปัญหาของครู

4. การนิเทศจากภายนอก ส่งผลในทางบวกต่อคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และดัชนีคุณภาพผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยผ่านประโยชน์ที่ครูได้รับจากการนิเทศและกิจกรรมที่ครูติดตามผลการเรียนของนักเรียน

5. จำนวนปีที่นักเรียนได้เรียนก่อนประถมศึกษา ส่งผลในทางบวกต่อคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและดัชนีคุณภาพผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยผ่านสมรรถภาพในการแก้ปัญหาของครู

6. การพูดภาษาไทยกลางที่บ้าน ส่งผลในทางบวกต่อคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและดัชนีคุณภาพผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยผ่านสมรรถภาพในการแก้ปัญหาของครู

7. การมีผู้ช่วยให้คำแนะนำในการทำการบ้าน ส่งผลในทางบวกต่อคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและดัชนีคุณภาพผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยผ่านสมรรถภาพในการแก้ปัญหาของครูเกี่ยวกับการเรียนการสอน

ไพรัช มณีโชติ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลคุณภาพโรงเรียนประถมศึกษาับคุณภาพโรงเรียนประถมศึกษาตามทฤษฎีของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สรุปผลวิจัย พบว่า

1. ปัจจัยด้านผู้บริหาร ครูผู้สอน การบริหารจัดการชุมชนและด้านการสนับสนุนอื่น ส่งผลต่อคุณภาพโรงเรียนประถมศึกษาทั้งโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ในระดับ มาก
2. คุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาที่เกิดจากปัจจัยทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อยู่ในระดับมาก
3. ปัจจัยด้านผู้บริหาร ครูผู้สอน การบริหารจัดการชุมชนและด้านการสนับสนุนอื่น ส่งผลต่อคุณภาพโรงเรียนประถมศึกษาทั้งโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ โดยรวม ไม่แตกต่างกัน คือ ส่งผลในระดับมาก
4. ปัจจัยด้านผู้บริหาร ครูผู้สอน การบริหารจัดการชุมชนและด้านการสนับสนุนอื่น ส่งผลต่อคุณภาพโรงเรียนประถมศึกษาทั้งโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ ทั้งที่ผ่านเกณฑ์และไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียน โดยรวมไม่แตกต่างกัน คือ ส่งผลในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกัน คือ ปัจจัยด้านชุมชน และด้าน การสนับสนุนอื่นของโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดใหญ่ที่ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียน ส่งผลใน ระดับกลาง ส่วนปัจจัยด้านผู้บริหาร ครูผู้สอน การบริหารจัดการ ส่งผลต่อคุณภาพของโรงเรียน ทุกขนาดอยู่ในระดับมาก
5. ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพโรงเรียนประถมศึกษา และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับ คุณภาพโรงเรียนประถมศึกษาตามทฤษฎีของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

จากผลการวิจัย กล่าวได้ว่า การพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง หลาย ประการ เช่น สัดส่วนของครูต่อนักเรียน ความพร้อมของวัสดุครุภัณฑ์ การพัฒนาครูในรูปแบบ ต่าง ๆ การติดตามการดำเนินงานที่ต่อเนื่อง การบริหารจัดการที่ดี ซึ่งปัจจัยดังกล่าวก็สอดคล้อง กับกิจกรรมการดำเนินงานของโครงการยกระดับคุณภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก

สุทัศน์ ประสาธน์สุวรรณ (2544 : 63-64) ได้ศึกษาการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหาร การจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก : ศึกษากรณีการยุบรวมโรงเรียนในสังกัดการประถมศึกษา อำเภอพริ้ว จังหวัดเชียงใหม่ โดยสอบถามผู้บริหารและครูผู้สอน พบว่า ผู้บริหาร ครูผู้สอนโรงเรียนหลักและ โรงเรียนยุบรวม ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมาตลอดจนวัตถุประสงค์ของ การยุบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก และเห็นด้วยกับนโยบายการยุบรวมโรงเรียนขนาดเล็กว่ามีประโยชน์

ปัญหาและอุปสรรคเมื่อมีการยุบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก ผู้บริหาร ครูผู้สอนโรงเรียนหลัก และโรงเรียนยุบรวม ได้รับผลกระทบด้านจิตใจ ขาดความมั่นคงในสถานภาพขาดขวัญกำลังใจ

นโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดไม่ชัดเจน งบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ไม่เพียงพอ เวลาในการดำเนินงานมีน้อย

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่าน (2546 : 49) ได้ศึกษาเรื่องสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่าน พบว่า

1. ครูระดับก่อนประถมศึกษา จำนวนมากที่สุดสอนอนุบาล 2 รองลงมาสอนอนุบาล 1 สอนครบทั้งอนุบาล 1 และอนุบาล 2 และอื่น ๆ ตามลำดับ ครูก่อนประถมศึกษาจำนวนมากที่สุดสอนนักเรียนมากกว่า 31 คน รองลงมาสอนนักเรียน 16-20 คน และ 21-25 คน ตามลำดับ โดยมีครูส่วนน้อยที่สุดสอนนักเรียน 1 - 10 คน และมีปัญหาในการสอนกิจกรรมเตรียมความพร้อมและคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มากที่สุด รองลงมาคือกิจกรรมเคลื่อนไหว และจังหวะ และมีปัญหาน้อยที่สุด คือ กิจกรรมกลางแจ้ง ปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้ ครูก่อนประถมศึกษาโดยรวมมีปัญหาในการนำหลักสูตรไปใช้ทุกขั้นตอนในระดับน้อย

2. ครูระดับประถมศึกษา จำนวนมากที่สุดสอนกลุ่มประสบการณ์ รองลงมาสอน 2 กลุ่มประสบการณ์ และ 3 กลุ่มประสบการณ์ตามลำดับ และจำนวนน้อยที่สุดสอนเพียงกลุ่มประสบการณ์เดียว ครูประถมศึกษาจำนวนมากที่สุดสอนนักเรียน 11-20 คน รองลงมาสอนมากกว่า 41 คน และครูจำนวนน้อยที่สุดสอนนักเรียน 31-40 คน และมีปัญหาในการสอนกลุ่มทักษะมากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และมีปัญหาน้อยที่สุด คือกลุ่ม การงานและพื้นฐานอาชีพ ปัญหาในการนำหลักสูตรไปใช้ ครูประถมศึกษาโดยรวมมีปัญหาในการนำหลักสูตรไปใช้ในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

2.1 การแปลงหลักสูตรสู่แผนการสอน มีปัญหามากในเรื่องความไม่เพียงพอของเอกสารหลักสูตร การวิเคราะห์หลักสูตร และการเขียนแผนการสอน

2.2 การจัดการเรียนการสอน มีปัญหาในการจัดทำ จัดหาสื่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้

2.3 การวัดและประเมินผล มีปัญหามากในการสร้างเครื่องมือ และใช้เครื่องมือวัดและประเมินผล

2.4 การส่งเสริมสนับสนุน มีปัญหามากในการได้รับสวัสดิการและสร้างเสริมขวัญกำลังใจ และมีปัญหามากในเรื่องการได้รับมอบหมายให้สอนหลายชั้นหลายวิชา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2546 : 25-38) ได้ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานรูปแบบการจัดการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก ผลการติดตามด้านประสิทธิภาพการดำเนินงานตามนโยบาย พบว่า ผู้บริหารและผู้ปกครองมีความเห็นสอดคล้องกันตามลำดับ คือ ความเหมาะสมของนโยบายการบริหารจัดการ ยุทธศาสตร์และแนวทางการบริหารจัดการ การระดมทรัพยากรและงบประมาณ การประชาสัมพันธ์การดำเนินงานตามนโยบาย ความชัดเจนของนโยบายในการนำไปปฏิบัติตามลำดับ สำหรับครูผู้สอน เห็นว่ายุทธศาสตร์และแนวทางการบริหารจัดการ ความเหมาะสมของนโยบายการบริหารจัดการ ความชัดเจนของนโยบายในการนำไปปฏิบัติ การระดมทรัพยากรและงบประมาณ การประชาสัมพันธ์การดำเนินงานตามนโยบาย ตามลำดับ ด้านความเหมาะสมในรูปแบบการบริหารจัดการ ตามทฤษฎีของผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง พบว่ามีความเห็นตรงกันในรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ มีความเหมาะสมที่สุด ตามด้วยการเรียนรวมในบางชั้น

ศรีเพ็ญ ปรุเขตร์ (2547) ศึกษากระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา พบว่า

1. โรงเรียนขนาดใหญ่ดำเนินการตามกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกขั้นตอน คือ ขั้นตอนกระบวนการวางแผนปฏิบัติงาน ขั้นตอนกระบวนการดำเนินการตามแผนขั้นตอนกระบวนการนำผลการประเมินมาปรับปรุงและขั้นตอนการตรวจสอบประเมินผลตามลำดับ ส่วนการพิจารณากระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามขนาดของโรงเรียน พบว่า โรงเรียน ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กมีกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับมากเช่นกัน

2. การเปรียบเทียบกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามขนาดโรงเรียน พบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กมีกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไม่แตกต่างกัน

ทวี พรหมจันทร์ (2547) ได้ศึกษาแนวทางการดำเนินงาน พัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง พบว่า แนวทาง การดำเนินงาน พัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง มีขั้นตอนที่สำคัญ คือ การวางแผนปฏิบัติงาน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบประเมินผลและการปรับปรุงงานตามลำดับ

อาทร คะโยธา (2548) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาภาพลัทธิ เขต 3 พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการ พัฒนาคุณภาพการศึกษาของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาภาพลัทธิ เขต 3 จากงาน 12 ด้าน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01

ชัยสิทธิ์ เลิศไกร (2548) ได้ศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาการดำเนินการ ตามโครงการยกระดับคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 2 พบว่า สภาพและปัญหาการดำเนินงานตามโครงการยกระดับคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

สุดใจ ศรีโนบ้าน (2548) ศึกษากระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 พบว่า

1. ระดับกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีการดำเนินงานมากเป็นลำดับแรก คือ การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพ การศึกษา รองลงมาคือ การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ส่วนด้านการประเมินคุณภาพ การศึกษามีการดำเนินงานน้อยที่สุด

2. กระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 เมื่อจำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบ ไม่แตกต่างกัน

3. กระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 เมื่อจำแนกตามขนาดสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน

รังสฤษฎ์ มณีศรี (2549) ได้ทำการศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษา ของคณะกรรมการสถานศึกษากรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่งในจังหวัดภูเก็ต ผลการวิจัย พบว่า

1. กระบวนการการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษากรณีศึกษา นั้น มีขั้นตอน 5 ขั้นตอน ได้แก่

- 1.1 การสร้างความตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของตนเอง
- 1.2 การเข้าร่วมประชุมศึกษาปัญหาและร่วมกันกำหนดนโยบายของ โรงเรียน
- 1.3 การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียน ชุมชนและเครือข่ายผู้ปกครอง
- 1.4 การมีส่วนร่วมพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของโรงเรียนทั้งในทางทฤษฎี

และปฏิบัติ

1.5 การร่วมให้คำปรึกษา กำกับ ติดตาม ปรับปรุงแก้ไข ร่วมรับผิดชอบและร่วม
ชื่นชมยินดี

2. เงื่อนไขที่มีผลต่อ การพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4 เงื่อนไข ได้แก่

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษา

2.2 คณะกรรมการสถานศึกษา

2.3 กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับกรรมการสถานศึกษา

2.4 การประสานความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันของชุมชนและกรรมการ

3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่

3.1 ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม

3.2 ยุทธศาสตร์การใช้ทุนทางสังคม

3.3 ยุทธศาสตร์การสร้างเครือข่าย

3.4 ยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบองค์รวม ปฏิบัติงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ทั้งระบบ จนประสบความสำเร็จ เป็นที่ยอมรับ

เกียรติศักดิ์ วงศ์รักไทย (2549) ได้ทำการศึกษาคำรณนโยบายโครงสร้างยกระดับ
คุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กไปปฏิบัติ กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านนาออกและโรงเรียนบ้านปางสา
กลุ่มโรงเรียนเวียงสา 3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาน่าน เขต 1 พบว่า ด้านสภาพ
การนโยบายตามโครงการยกระดับคุณภาพโรงเรียนไปปฏิบัติโรงเรียนทั้งสองแห่ง พบว่า
มีการสร้างความรู้ความเข้าใจโดยการประชาสัมพันธ์ให้เข้าใจเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของนโยบาย
ทำให้เกิดการยอมรับ ร่วมกันวางแผนโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านปัญหาและอุปสรรค
ในการดำเนินงาน มีปัญหาด้านงบประมาณที่ให้การสนับสนุนไม่เพียงพอทำให้การดำเนินงานไม่มี
ประสิทธิภาพ รวมทั้งปัญหาการขาดแคลนบุคลากร ขาดสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน
เป็นปัญหาต่อการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนขนาดเล็กทั้งสอง

สมพงษ์ วงละคร (2549) ได้ทำการศึกษาปัญหาการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่
มาตรฐานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานองคาย เขต 1 พบว่า

1. ปัญหาการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่มาตรฐานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษานองคาย เขต 1 โดยรวมและทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง เรียงจากมากไปหา
น้อย คือ ด้านครู ด้านผู้บริหารและด้านผู้เรียนตามลำดับ

2. ปัญหาการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่มาตรฐานของสถานศึกษา จำแนกตามขนาด
ของสถานศึกษา และเปรียบเทียบระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กกับผู้บริหารสถานศึกษา

ขนาดใหญ่ พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งโดยรวมและรายด้าน คือ ด้านผู้บริหาร ด้านครูและด้านผู้เรียนตามลำดับ

3. ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่มาตรฐานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 ได้แก่ ควรปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา ควรกระจายอำนาจการบริหารจัดการให้แก่สถานศึกษา ควรพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ ควรจัดหาผลิตและพัฒนาสื่อเทคโนโลยี ควรพัฒนารูปแบบ ระบบและวิธีการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาที่มีครูไม่ครบชั้น รัฐควรจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมรวมทั้งชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการจัดการศึกษา ควรเพิ่มอัตรากำลังครูและบุคลากรทางการศึกษา ควรจัดอบรมสัมมนาเพื่อพัฒนาครูในด้านการจัดการเรียนรู้ ควรลดภาระงานเอกสารและงานธุรการของครู รวมทั้งควรพัฒนาระบบการกำกับติดตามและประเมินคุณภาพนักเรียน เป็นต้น

เกียรติพงษ์ อุ่นใจ (2549) ได้ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก เขตพื้นที่ศึกษาลำพูน เขต 1 พบว่า สภาพความพร้อมของปัจจัยที่สนับสนุน การพัฒนาคุณภาพทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านบุคลากร ด้านเงินงบประมาณ ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์และด้านการบริหารจัดการ โดยภาพรวม มีความพร้อมในทุก ๆ ด้าน ส่วนปัญหาของปัจจัยที่สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพนั้น โดยภาพรวมเป็นปัญหาในระดับปานกลาง สำหรับแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษานั้น กำหนดรูปแบบการพัฒนาคุณภาพตามวงจรควบคุมคุณภาพ P-D-C-A ทั้ง 4 ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผน ขั้นนำไปปฏิบัติ ขั้นตรวจสอบและขั้นปรับปรุงแก้ไข

บุญมาก โกเสนตอ (2550) ได้ทำการศึกษากาการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กในกลุ่มโรงเรียนป่าสักศรีดอนมูล อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่าผู้บริหารโรงเรียนแบบครูผู้สอนสอนใหญ่ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรงเรียนขนาดเล็ก อยู่ในระดับมาก ส่วนใหญ่เห็นว่า การแก้ไขปัญหของโรงเรียนขนาดเล็กควรนำนักเรียนไปเรียนรวมชั้น ในด้านวิธีการแก้ปัญหาครูไม่ครบชั้น ส่วนใหญ่เห็นว่าใช้วิธีการนำนักเรียนไปเรียนรวมชั้น ในด้านการบริหารงานวิชาการส่วนใหญ่เห็นควรนำนักเรียนไปเรียนรวมชั้น ส่วนด้านการบริหารงานบุคคลควรใช้วิธีการยุบรวมโรงเรียน ด้านการบริหารงานทั่วไป ควรใช้วิธีนำนักเรียนไปเรียนรวมชั้นและส่วนใหญ่เห็นว่าควรใช้วิธีการยุบรวมโรงเรียนเกี่ยวกับการบริหารงบประมาณ

ข้อคิดเห็นอื่นในการบริการโรงเรียนขนาดเล็ก ส่วนใหญ่เห็นว่า คือ งบประมาณไม่เพียงพอ ควรบูรณาการหลักสูตรเป็นแบบช่วงชั้น ช่วยสนับสนุนค่าพาหนะและค่าอาหารกลางวันให้นักเรียนทุกคน และให้ครูไปศึกษาดูงานโรงเรียนขนาดเล็กที่บริหารงานได้ดี

ศิริพร ธนะสมบุญ (2552) ได้ทำการศึกษา การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 ผลการศึกษา พบว่า

1. ผลการดำเนินงานของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก ทั้ง 4 ด้าน โดยภาพรวม มีการปฏิบัติจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ด้านการเรียนการสอนและด้านความพร้อมเกี่ยวกับปัจจัยที่สนับสนุนตามลำดับ ส่วนปัญหาของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กทั้ง 4 ด้าน มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับปัญหาจากมากสุดไปหาน้อยสุด คือ ด้านความพร้อมเกี่ยวกับปัจจัยที่สนับสนุนด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการและด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ตามลำดับ

2. แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก คือ

2.1 ควรมีการจัดโครงสร้างการบริหารให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน มีรูปแบบการบริการที่เป็นเอกลักษณ์ แบบมีส่วนร่วมและแบบบูรณาการ

2.2 มีรูปแบบการประเมินผู้เรียน พัฒนาการเรียนการสอน พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ตามสภาพจริง โดยร่วมมือกับผู้เชี่ยวชาญและสถานศึกษาที่เกี่ยวข้อง และมีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

งานวิจัยต่างประเทศ

แมค แคที (McCathy. 1971 : 705-A) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาในรัฐนิวเจอร์ซีย์ จากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน แลครุวิชาการ เกี่ยวกับบทบาทในการปฏิบัติงานด้านวิชาการ เรื่องการสังเกตการณ์สอน การวัดผลและประเมินผล การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารด้านวิชาการ และการตัดสินใจของโรงเรียนควรมีบทบาท มีความรับผิดชอบและบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

เวฟเวอร์ (Weaver. 1997 : 90-A) ได้ศึกษาเจตคติของครูที่มีต่อกฎหมายการปฏิรูปการศึกษาสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน อายุ 5 - 8 ปี ของรัฐเคนตักกี และ เพื่อศึกษาการนำกฎหมายไปใช้จริงในโรงเรียน โดยกฎหมายระบุให้จัดการศึกษาแก่เด็กอายุ 5 - 8 ปี โดยไม่มีการแบ่งชั้น

เรียนและกำหนดคุณลักษณะที่ต้องปฏิรูปไว้ 7 ประการ คือ การจัดกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาการของผู้เรียน การจัดกลุ่มที่เน้นความหลากหลาย การจัดกิจกรรมที่เน้นความก้าวหน้าของนักเรียน การประเมินตามสภาพที่เป็นจริง การรายงานผลการเรียนเชิงคุณภาพ การทำงานร่วมกันของบุคลากร และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง โดยสอบถามครูประถมศึกษา 786 คน ได้แบบสอบถามคืน 471 ฉบับ ผลการศึกษา พบว่า ครูมีเจตคติเห็นด้วยอย่างยิ่ง เรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย 5 ประการ คือ การจัดกิจกรรมที่เน้นพัฒนาการของผู้เรียน การทำงานร่วมกันของบุคลากร การประเมินตามสภาพที่เป็นจริง และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และอีก 2 ด้านที่เหลือ มีเจตคติเห็นด้วยน้อย คือ การจัดกลุ่มที่เน้นความหลากหลาย และการรายงานผลการเรียนเชิงคุณภาพ นอกจากนี้ครูมีการนำ คุณลักษณะการปฏิรูปไปใช้มากที่สุด เพราะปฏิบัติได้ง่าย คือ การจัดกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาพัฒนาการของผู้เรียน และการประเมินตามสภาพที่เป็นจริง ส่วนคุณลักษณะการปฏิรูปที่ปฏิบัติได้ยาก คือ กิจกรรมในกลุ่มที่เน้นความหลากหลาย

คัลลอน (Kallon. 1997 : 2004-A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาในเมืองเซียร์ราลีออน ซึ่งดำเนินการตามโครงการระดับชาติ เพื่อเผยแพร่หลักสูตรประถมศึกษาเชิงนวัตกรรม ที่ดำเนินการปรับให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 แบบ คือ ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูป ตลอดจนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในยูเนสโกและสหประชาชาติ การสัมภาษณ์สมาชิก ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง ครู-อาจารย์ นิสิตนักศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้อง และการสังเกตการณ์จัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประชุมสัมมนา ผลการศึกษาครั้งนี้ ยืนยันถึงความก้าวหน้าอย่างชัดเจนของ ความพยายามการใช้หลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงนวัตกรรมของโครงการดังกล่าว เป็นผลมาจากความจริงจังของรัฐบาล ความช่วยเหลือจากเอกชน ความร่วมมือของชุมชน นักศึกษา อาจารย์ระดับมหาวิทยาลัย ตลอดจนทั้งครูระดับประถมศึกษา อย่างไรก็ตามยังมีปัญหาบางประการเกิดขึ้น และโครงการจะบรรลุเป้าหมายได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับรัฐบาลในการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ ทรัพยากรต่าง ๆ ตลอดจนการฝึกอบรม ควบคุมดูแลอย่างต่อเนื่อง

บิวลี โคเพิล (Bauerly Kopel. 1998 : 2913-A) ได้ศึกษาการนำการจัดการคุณภาพแบบเบ็ดเสร็จไปใช้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในรัฐมินนิโซตา สหรัฐอเมริกา ประกอบด้วย การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง การมุ่งเน้นผลผลิต การตัดสินใจอาศัยข้อมูล ความเป็นผู้นำ การประเมินผลการคิดแบบเป็นระบบ และการฝึกอบรมโดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาปริมาณ

การนำหลักการจัดการคุณภาพแบบเบ็ดเสร็จไปใช้ และปัญหาอุปสรรค ผลการศึกษาพบว่า มีการใช้หลักสูตรหลักการจัดการคุณภาพแบบเบ็ดเสร็จ ทั้ง 7 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในรัฐมินนิโซตา สหรัฐอเมริกาในระดับที่แตกต่างกัน ยังไม่มีโรงเรียนใดนำหลักการจัดการคุณภาพแบบเบ็ดเสร็จทั้ง 7 หลัก ไปใช้ได้อย่างเต็มที่ ชาติวิทยากรและบุคคลที่เป็นผู้นำ ส่วนอุปสรรคในการนำโครงการไปใช้มีปัญหามาจาก เวลา เจตคติของบุคลากร และการฝึกอบรมไม่เพียงพอ

โอลิวา (Oliva, 1988 : 10) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้บริหารและครูเป็นตัวจักรสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรให้เกิดประสิทธิภาพ โดยมีการจัดการ การบริหารหลักสูตร และการประเมินผล เพื่อให้แผนหรือโปรแกรมประสบผลสำเร็จภายใต้การอำนวยการของโรงเรียน